

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ІЗМАЇЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Кафедра англійської філології та світової літератури

**ТРАДИЦІЇ ПІРАТСЬКОЇ ТЕМИ РОБЕРТА ЛУЇСА СТВЕНСОНА В
МОРСЬКИХ ОПОВІДАННЯХ ДЖЕКА ЛОНДОНА**

Кваліфікаційна робота здобувача
освітнього ступеня магістр
спеціальності 014 Середня освіта.
(Англійська мова і література)
освітньої програми Середня освіта:
англійська мова і література
Черкашина Дмитра Олександровича
Керівник: к.філол.н, доц.. Кискін О.М.
Рецензент: к.пед.н., доц.. Рябушко С.О.

Робота допущена до захисту
на засіданні кафедри англійської мови та перекладу
протокол № ____ від « ____ » _____ 20 ____ р.

Завідувач кафедри

(підпис)

к.пед.н., доц. Рябушко С.О.

(прізвище, ініціали)

Робота пройшла публічний захист
на відкритому засіданні ЕК

« ____ » _____ 20 ____ р.

Оцінка _____

(за національною шкалою) (Кількість балів)

Голова ЕК

(підпис)

(прізвище, ініціали)

ЗМІСТ

ВСТУП	6
РОЗДІЛ І. ЗАРОДЖЕННЯ ТА РОЗВИТОК ПІРАТСЬКОЇ ТЕМИ В ЖАНРІ ПРИГОДНИЦЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ	12
1.1.Поява та формування перших творів про піратів у світовій літературі.....	12
1.2.Місце піратських творів в англійській літературі	18
РОЗДІЛ ІІ. ХАРАКТЕРНІ ВІДЗНАКИ ПІРАТСЬКОЇ ТЕМИ Р.Л. СТІВЕНСОНА В МОРСЬКИХ ОПОВІДАННЯХ ДЖ. ЛОНДОНА .	30
2.1. Піратські сюжети в творчому доробку Дж. Лондона та Р.Л. Стівенсона	30
2.2. Ознаки піратської теми Р. Л. Стівенсона в морських оповіданнях Дж. Лондона	41
РОЗДІЛ ІІІ. ВИВЧЕННЯ ТВОРЧОГО ДОРОБКУ ДЖЕКА ЛОНДОНА В ШКІЛЬНОМУ ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВІ.....	47
3.1. Твори Джека Лондона в програмі МОН для 10-11 класів	47
3.2. Модель уроку на матеріалі творчості Джека Лондона	48
Висновки за розділом ІІІ	58
ВИСНОВКИ	60
СПИСКИ ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	65

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Американський письменник Джек Лондон є одним із найвідоміших письменників кінця XIX, початку XX століття. Літературна творчість цієї видатної людини вплинула на розвиток як американської літератури, так і світової. Результатом літературної діяльності письменника були безліч творів на, що охоплювали широкий спектр тем. Однією з них була піратська тематика («Заколот на Ельсінорі», «Розповіді південних морів»). Захоплення автором темою піратства пов'язано перш за все із непростим життєвим шляхом який пройшов автор і його захопленням книжками за авторством Р.Л. Стівенсона, який написав один із найвідоміших романів на увесь світ з піратської тематики «Острів скарбів».

При детальному вивченні романів Джека Лондона чітко проглядаються традиції для пригодницького роману, закладені Р. Л. Стівенсоном, Р. Сабатіні, Ф. Купером та іншими письменниками пригодницького жанру. Романи Джека Лондона на піратську тематику мали шалений попит серед читацької публіки XX століття, особливо її молодшої частини. Така популярність пояснюється як талановитістю автора, твори якого так чи інакше були пов'язані із його життям, так і характерними особливостями пригодницького жанру такими як стрімкість розвитку дії, мінливість та гострота сюжетних ситуацій, напруженість переживань, мотиви викрадення та переслідування, таємниці та загадки.

Проте, у наш час, на початку XXI століття спостерігається певний спад зацікавленості підлітків до читання. Так, відповідно до результатів всеукраїнського соціологічного дослідження, у 2020-му році, «Читання в контексті медіаспоживання та життєконструювання», 57 % дітей віком від 6 до 17 років читають виключно із примусу (І. Волосевич., А. Шуренкова: Звіт за результатами всеукраїнського соціологічного дослідження «читання в контексті медіаспоживання та життєконструювання. І.Волосевич – м. Київ. 2020.). Однією із найголовніших причин зниження зацікавленості до читання

книжок є стрімкий розвиток інформаційних технологій, що значно прискорюють процес глобалізації. Також на зниження попиту до читання книжок серед юнацької аудиторії сприяє той факт, що друкарні з недовірливістю ставляться до сучасних авторів пригодницьких творів. Тому вони роблять ставку на перевидання класичної літератури, так, тільки у 2008 році у різних українських друкарнях серед інших класичних пригодницьких творів («Робінзон Крузо», «Діти капітана Гранта», «20000 льє під водою», «П'ятнадцятирічний капітан», «Таємничий острів» та інших) було зроблено чотири видання роману «Острів скарбів» [1].

Такі дані свідчать не тільки про вічність та злободенність класичної пригодницької літератури, а про стійкий попит на неї. Тому дослідження традиції піратської теми Р.Л. Стівенсона в морських оповіданнях Джека Лондона можна використати у поверненні уваги дітей до читання і подальшого їхнього зацікавлення жанром пригодницької літератури, сприяння формуванню особистості, вихованню загальнолюдських цінностей та вихованню якостей сильної особистості. Саме це і робить тему цього магістерського дослідження *актуальним* і в наш час.

Метою даної роботи є дослідження традицій піратської тематики Р.Л. Стівенсона в морських оповіданнях Джека Лондона.

У відповідності до поставленої мети магістерської роботи планується виконання наступних **завдань**:

1. Виявити особливості появи та формування перших творів пригодницького жанру із сюжетом про піратів у світовій літературі.
2. Визначити місце творів з піратською тематикою в англійській пригодницькій літературі.
3. Виявити місце піратських творів у творчості Р. Л. Стівенсона та Дж. Лондона.
4. Встановити традиції піратських творів Р. Л. Стівенсона в морських оповіданнях Дж. Лондона.

5. Охарактеризувати місце морських пригодницьких творів у шкільній програмі МОН України «Зарубіжна література».
6. Скласти модель шкільного заняття за мариністичними творами Дж. Лондона.

Об’єкт дослідження: піратська тематика у морських романах Джека Лондона.

Предмет дослідження: еволюція піратської тематики в романах Джека Лондона «Заколот на Ельсінорі», «Розповіді південних морів» (або «Південноморські оповідання»), «Син Сонця».

Методи дослідження, які використовуються у цій роботі, зумовлені їхньою доцільністю при виконанні поставлених завдань:

- **порівняльний аналіз** використовувався для виявлення особливостей появи та формування перших піратських творів у світовій літературі, визначення місця творів з піратською тематикою в англійській пригодницькій літературі, визначення ознак пригодницького жанру в романі Р.Л. Стівенсона «Острів скарбів» та виявлення місця пригодницьких текстів у творчості Р.Л. Стівенсона .
- Для розгляду теоретичного матеріалу та структуруванні даних при теоретичному розгляді джерел, характеристичності творчості Джека Лондона та складання моделі уроку було використано методи *психологічного та соціологічного аналізу*.
- *Біографічний аналіз* було використано при розгляді біографії та її впливу на творчість письменника.

Джерельна база дослідження. Р. Л. Стівенсон є одним із засновників течії неоромантизму. Англійський неоромантизм являє собою комплексний літературний феномен, який припадає на так званий «перехідний період». Характерні риси та особливості англійського неоромантизму досліджуються у роботах таких вчених як Т. Д. Комова., І. Качане, Н. М. Долга, Д. К. Царик, О.О. Маламура, Е. Редфорда, Р. Лавренко, М. Моклиці, О. Боглмана, О. Гальчук та ін.

О. Гальчук свою книгу «Англійський та американський неоромантизм у постатях і текстах» присвячує творчості найвідоміших англійських та американських письменників-неоромантиків. Книга аналізує особливості творчості таких письменників як Д. Конрад, Р.Стівенсон, О. Уальд, Дж. Лондон, М. Твен та ін. У книзі розглянута загальна характеристика неоромантизму як явища літератури «Помежів'я», проаналізовано доробок англійських письменників-неоромантиків та окреслюється національний варіант американської неоромантичної літератури. У своїй роботі О. Гальчук зазначає, що «неоромантизм – стильова течія, визначальною рисою якої є питома для романтизму спроба подолати розрив між ідеалом та дійсністю завдяки волі й зусиллям сильної особистості, здатної перетворити бажане на дійсне» [2].

О. Bohlman у своїй дисертації «An exploration of major existential elements in the principal novels of Joseph Conrad» досліджує піратську тематику в творчості англійського письменника польського походження Дж. Конрада. У цій роботі досліджується, як «Конрад, дотримуючись домінуючого екзистенціального погляду, що світ не має цілі, окрім того, що йому приписує індивід, поділяє екзистенціальну позицію, згідно з якою людина повинна прагнути створити своє власне автентичне Я, суворе зусилля, тісно пов'язане з чистою свободою «покинута людина, яка залишає кожну людину цілковито відповідальною (перед собою та іншими) за свої рішення та дії у світі». Згідно поглядів Джозефа Конрада, у цьому прагненні людина повинна прагнути повстати і подолати навколишні перешкоди, які включають інших людей, яких слід зробити засобом покращення свого життя через відданість і щире спілкування. [3].

Однією із характерних особливостей англійського неоромантизму є феномен двійництва. Цей феномен досліджувався у роботах Н. М. Долга «Феномен двійництва в літературі англійського неоромантизму» (2022), Т.В. Кирпита «Приєм двійництва як засіб відображення заборонених бажань в англійській літературі вікторіанського періоду» (2018), О. О. Колотової

«Феномен двійництва в мистецтві: розщеплений суб'єкт на межі світів» (2015) та ін.

Практичне значення одержаних результатів. Дана робота спрямована на дослідження особливостей жанру пригодницької літератури у романі Р. Л. Стівенсона «Острів скарбів». Отримані результати роботи рекомендується використовувати для зацікавлення підлітків пригодницькою літературою, формуванню загальнолюдських цінностей та виховання моральних якостей, використання на шкільних заняттях, факультативах, засіданнях читацького гуртка, тематичних вечорах та позакласних закладах, присвячених пригодницькій літературі чи творчості Джека Лондона та Р. Л. Стівенсона.

Апробація результатів кваліфікаційної роботи. Результати роботи викладено в наступних конференціях:

1. Участь у IX Всеукраїнській науково-практичній конференції молодих вчених та студентів з нагоди Всеукраїнського дня науки «Пріоритетні напрями європейського наукового простору: пошук студента» (16 травня 2024 року, м. Ізмаїл). Виступ із доповіддю на секційному засіданні. Публікація статті за темою дослідження: «Особливості творчості Р. Л. Стівенсона».
2. Участь у X Всеукраїнській науково-практичній конференції молодих вчених та студентів з нагоди Всеукраїнського дня науки «Пріоритетні напрями європейського наукового простору: пошук студента» (15 листопада 2024 року, м. Ізмаїл). Виступ із доповіддю на секційному засіданні. Публікація статті за темою дослідження: «Піратська тематика в англійській літературі та її висвітлення у шкільній програмі «Зарубіжна література»».

Структура роботи обґрунтована методологічним апаратом дослідження, та має вигляд: ВСТУП, де обґрунтовано актуальність дослідження, встановлено об'єкт, предмет, мету і завдання дослідження; у першому РОЗДІЛІ розглянута піратська тематика в історії англійської та

світової літератури; у другому РОЗДІЛІ розкриті піратські сюжети в творчому доробку Р. Л. Стівенсона та Дж. Лондона.; у третьому РОЗДІЛІ розглянуті методичні аспекти вивчення творчого доробку Джека Лондона в шкільному літературознавстві; ВИСНОВКИ, СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ І ЛІТЕРАТУРИ, що складається зі 50 найменувань. Робота представлена у текстовому форматі на 69 сторінках.

РОЗДІЛ I. ЗАРОДЖЕННЯ ТА РОЗВИТОК ПІРАТСЬКОЇ ТЕМИ В ЖАНРІ ПРИГОДНИЦЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1.1. Поява та формування перших творів про піратів у світовій літературі

Тема піратської тематики є однією із найпопулярніших у пригодницькій літературі та світовому кінематографі. Класичні пригодницькі романи Р. Л. Стівенсона, Р. Сабатіні, Дж. Лондона та інших письменників зробили образ пірата впізнаним у всьому світі. Як правило, пірат – це кремезний, бородатий, одноокий та одноногий морський вовк з папугою на плечі і бажанням швидкої наживи. Звичайний морський розбійник. Що про нього ще можна сказати? Але чому, здавалося б на перший погляд, розповіді про морських бандитів так сильно запали в душу читачам? Якими були справжні пірати? Коли зародилася зацікавленість до цих людей та коли вперше вони з'явилися на сторінках пригодницьких романів? Щоб дати відповіді на ці та інші запитання, необхідно трохи поринути в історію піратського феномену.

Історія піратства починається з тієї миті, як людина змогла підкорити морську стихію. Перші задокументовані прояви піратства відносяться до епохи античності. Так, наприклад, до наших днів надійшли відомості про піратів фінікійців, про розбій в Егейському морі, про боротьбу Римської імперії з розбоєм на морі і викрадання піратами Юлія Цезаря, який залишиться в історії найвідомішим римським імператором [4].

Всі ці історії знайшли відображення і в тогочасній культурі, а особливо в літературі. Головний герой «Іліада» Гомера Ахілл є одним із перших піратів в літературі. У дев'ятій пісні пишеться:

«Вітром мене з Іліону у землю кіконів пригнало,
В Ісмар. Це місто тоді зруйнував я, а жителів знищив.
Бранок багато і скарбів у місті отім захопивши,

Нарівно ми поділили, – без пайки ніхто не лишився.
 Радив супутникам я чимдуж відтіля утікати
 Далі, але нерозумні мене не послухали люди.
 Випито вдосталь було там вина, і забито над морем
 Без ліку тучних овець та повільних волів круторогих.
 Ті ж із кіконів, хто втік, закликали інших кіконів,
 Що по сусідству жили, – вони-бо численніші й дужчі,
 Вглиб суходіл заселяли й на конях могли воювати,
 А як потрібно, то й піші уміли противника бити.
 Стільки їх виросло тут на світанку, скільки весною
 Листя і квітів зростає, – на нас-бо, нещасних, тяжіла
 Зевсова воля лиха, щоб зазнали ми лиха багато.
 Лавами біля швидких кораблів ми в бою з ними бились,
 Густо із станів обох летіли списи міднокуті.
 З самого ранку, допоки священний день величався,
 Ми, хоч їх більше було, боронились і міцно стояли.
 А дохилилося сонце пори, як волів розпрягати,
 Перемогли нас кікони й тікати примусили з поля» [5].

У цьому фрагменті описується класичний піратський набіг, де пірати заставши зненацька місцевих жителів починають, розбій і безчинства. Проте, зіштовхнувшись з організованим опором регулярних військ, зазнають розгрому і поразки.

Після падіння Римської імперії відбувся занепад торговельних шляхів в Середземному морі. Проте, розвиток мореплавання призвів до відкриття нових. А там де йде шалений потік цінних товарів та ресурсів, обов'язково з'являються ті, хто хоче цими ресурсами заволодіти. Так з'являються купці-розбійники, які не тільки торгували, але й займалися розбоєм як на суші, так і на морі, що 1241 р. призводить до утворення Ганзейської компанії, однією з цілей якої був розбій [4].

Однак, найвідомішими піратами середньовіччя стали вікінги. Легенди про їхні походи захоплюють і до нинішнього часу. Саме походження слова «вікінг» досі обговорюється вченими. Професор Кеннет В. Харл представляє класичну точку зору. Згідно його твердження, вікінг: «походить від норвезького вікінга, що означає бухту чи невеликий фіорд, місце, де пірати можуть зачaitися та полювати на торгові кораблі» [6]. Філолог Генрі Світ стверджує, що це слово має давньо скандинавське походження та означає «пірат» [6]. Професор Пітер Сойєр стверджує, що це слово повинно походити з регіону Вікен, який обмикав фіорд Осло, пишучи: «Цей район мав велику цінність, оскільки саме там датчани могли отримати залізо, яке виробляли в Норвегії. Якщо, як здається ймовірним, слово «вікінг» спочатку означало жителів Вікена, це могло б пояснити, чому англійці, і тільки вони, називали скандинавських піратів вікінгами, бо Англія була популярним місцем наживи для людей з Вікена, які обрали вигнання в якості рейдерів» [6].

У літературі епохи середньовіччя, вікінги згадуються у сагах. Сага з давньо скандинавського означає «оповідь», «розповідь» або «історія» і зазвичай відноситься до епічних прозових оповідань, написаних переважно в Ісландії між XII – XV століттями нашої ери, що охоплюють історію країни, а також легендарне минуле Скандинавії [6].

Так у сазі про Олава Трюгвассона згадується як балтійські вікінги беруть у полон його та дружину Астрід: «І коли вониплили на кораблях на схід через Балтійське море, на них напали вікінги з Естонії. Вони захопили їхні товари й забрали в полон людей, одних повбивавши, інших поділивши між собою як рабів» [7].

Також згадується його бойовий шлях: «Через якийсь час він збирав флот і військо, вирушав до тієї або тієї країни і нападав на неї» ... «Він вирушав у далекі завойовницькі походи або у Вендланд, або Фландрію, Англію, або в Шотландію, Ірландію і в багато інших країн» [7]. «Тому він роздобув собі військові кораблі й знову вирушив у вікінгівські походи, напавши спочатку на Фризію, потім на Саксонію і навіть на країну

фламандців... Після цього він спрямував свої кораблі до Англії, зайшовши зі своїм військом далеко вглиб цієї країни...» [7].

Такі саги як сага про Олафа Трюгвассона відносяться до королівських саг які увічнюють життя королів Норвегії і, в меншій мірі, королів Данії та ярлів Оркнейських островів, які правили в епоху вікінгів і до кінця XIII століття нашої ери. Існують інші піджанри скандинавських саг, проте детальний аналіз їхніх особливостей є темою окремого дослідження.

Наприкінці епохи середньовіччя, піратство спалахнуло з більшою силою у середземноморському басейні. З розпадом держави династії Хафсидів на півночі Африки утворилися такі держави, як Тріполі, Туніс, Алжир, Бужи і Гулетта. Саме портами цих держав і заволоділи авантюристи всього Середземномор'я і стали новими місцями де зосереджувалися пірати того часу. Такі пірати називалися варварійськими. Варварійське піратство відіграє значну роль у війні між християнським та мусульманськими світами та проіснує до XIX століття. Його розмах був настільки великим, що навіть у 1800-х роках варварійським піратам платили данину Королівства Сицилії, Тоскана, Сардинії, Португалії, Данії, Швеції, ГанOVER та Бремен [2].

Звісно, ці події знайшли відображення у світовій літературі. Так, головний герой роману Даніеля Дефо «Пригоди Робінзона Крузо» потрапляє у полон тих самих варварійських піратів: «Почалося з того, що якось на світанку на наш корабель, який ішов саме на Канарські острови чи, точніше, між Канарськими островами та Африканським континентом, несподівано напав турецький пірат із Сале. Він погнався за нами під усіма вітрилами. Ми теж поставили стільки вітрил, скільки могли витримати наші реї та щогли, але, пересвідчившись, що розбійник наздоганяє нас і за кілька годин неминуче наздожене, приготувались до бою. Корабель наш мав дванадцять гармат, а пірат – вісімнадцять. Близько третьої години пополудні він наздогнав нас, але, замість підійти з корми, помилково підійшов з борту. Ми навели па піратське судно вісім гармат і випалили. Тоді воно відійшло трохи далі, відповівши перед тим на наш вогонь не тільки гарматними, а й рушничними пострілами з

двохсот рушниць, бо на тому судні було чоловік двісті. А втім, у нас нікого не зачепило, всі наші матроси трималися дружно. Пірат приготувався до нового нападу, а ми – до нової оборони. Підійшовши цього разу з другого борту, він узяв нас на абордаж, чоловік із шістдесят вдерлися на палубу й насамперед узялися різати вітрила та рубати снасті. Ми зустріли їх рушничним вогнем, закидали дротиками, підпаленими скриньками з порохом і двічі виганяли їх з палуби. Однак наш корабель був уже дуже пошкоджений, троє з наших матросів були забиті, а восьмеро поранені. Щоб скоротити цю сумну частину моєї оповіді, я відразу скажу, що ми змушені були здатись, нас узяли в полон і відвезли до Сале, мавританського морського порту» [8].

Проте, корінні зміни у європейських країнах наприкінці XVI-го століття, що були зумовлені відкриттям Нового світу, призвели до поступового зниження піратства біля узбережжя Європи. Відкрилися нові торгові шляхи. З'явилися колонії. Перші корсари з'явилися менше ніж через 25 років після відкриття Америки Христофором Колумбом [2]. Дивлячись на небезпеку яку становило піратство для торгівлі, країни Європи вирішили спрямувати діяльність піратів собі на користь, використовуючи останніх проти свого опонента. Так з'явилися капери – пірати, що мали каперську грамоту (законний дозвіл) на напади суден ворожої країни. Так робили усі країни тогочасного світу. Так, наприклад, іспанський пірат Лоренс де Графф перед тим як стати піратом, прославився порятунком двох іспанських галеонів та порятунком вищих військових чинів. Жан Батист Дюкасс – французький буканьєр та адмірал [2]. Не дивлячись на свою належність до гугенотів, за свої «заслуги» отримав звання лицаря ордену святого Людовика. Але найвідоміші пірати так чи інакше були пов'язані з Британською імперією.

Як відомо, Великобританія острівна країна, що омивається декількома морями і Атлантичним океаном. Море для жителів цієї країни – це не просто природа, це частина їхнього життя та історії, уроків з якої відомо що народ маленького (у порівнянні з континентами) острову зумів створити найбільшу імперію в світі за всю історію людства. До колишніх колоній Британської

імперії належали території таких сучасних країн як США, Канада, Індія, Афганістан, Австралія, Нова Зеландія, країни Африканського континенту та безліч островів. До речі, слід зауважити, що хоч Британська імперія і не зберіглася в тому вигляді, а її найкращі роки відносять до правління її Величності королеви Вікторії (на честь якої назвали цілу епоху), станом на сьогоднішній час існує британська співдружність націй до якої входять 56 країн [9].

Становлення Великобританії як імперії почалося з 1583 року з прибуттям британських колоністів на острів Ньюфаундленд [10]. У подальшому, розширення імперії призвело до колонізації земель північної Америки та островів Карибського басейну [10].

Розширення імперії відбувалося не тільки на захід, але й на схід. Наприкінці XVI століття утворюється приватна Ост-Індійська торгова компанія, яка спільно з Голландською Ост-Індійською компанією розпочинає боротьбу з Португалією за монополію в торгівлі різними товарами такими як індійська тканина, чай, зерно, спеції, опіум, барвники та ін. З часом, Британська Ост-Індська торгова компанія починає конкурувати з Голландською [11].

Не дивлячись на назву, повноваження цієї компанії не обмежувалися лише торгівлею. Британська Ост-Індійська торгова компанія мала свої власні збройні сили та мала право самостійно вести війни. Так, наприклад, починаючи з 1765-го року 250 службовців компанії спираючись на військові загони чисельністю в 20 тисяч солдатів, набраних з місцевого населення, стали справжніми правителями найбагатших провінцій Великих Моголів [11]. Можна сказати, що Британська Ост-Індійська торгова компанія була тогочасною приватною військовою компанією, діяльність якої призвела до того, що Великобританія стала «Імперією над якою ніколи не заходить сонце»[11]. Тому для забезпечення безпечного пересування своїх суден та для підриву торгівельної діяльності своїх супротивників, Велика Британія активно використовувала практику каперства як в Атлантичному, так і в Індійському

океанах. Найвідомішим капером був Френсіс Дрейк, який увійшов до історії не тільки як один із найнебезпечніших піратів, але й як дослідник та мореплавець. На честь нього була названа протока Дрейка, що з'єднує Атлантичний та Тихий океани. Окрім цього, дуже багато піратів були колишніми військовими моряками. Так, наприклад, Семюел Белламі, відомий як Чорний Сем, в 13 років вступив до лав королівського морського флоту. Генрі Еврі, перш ніж примкнути до берегового братерства, вірно служив у лавах королівського морського флоту та приймав участь у дев'ятирічній війні 1688 – 1697 рр. Відомий на весь світ Едвард Тітч, більше відомий як Чорна Борода, починав свою морську кар'єру англійським капером [2].

Тому, можна зробити висновок що, в силу історичних та причин географічного положення, мариністична та піратська тематики набули широкої популярності саме в англійській літературі.

1.2. Місце піратських творів в англійській літературі

Поява піратів на сторінках книг була лише питанням часу. Найпершою книгою про тогочасних піратів в Європі стала книжка піратського лікаря А. О. Ексквемеліна (Alexandre Oliver Exquemelin 1645 -1707 рр.), видана 1678 року в Амстердамі під назвою «Американські морські розбійники». Невдовзі її переклали англійською, іспанською, французькою і німецькою мовами [12].

Першим англійським письменником на піратську тематику став Даніель Дефо (Daniel Defoe 1660-1731 рр.). Опублікований ним роман у 1719 році книга «Загальна історія піратів» розповідала про біографії відомих піратів 1710-х років. А у 1728 році з'являється другий том, що розповідає про піратів в Індійському океані [13].

Якщо порівняти стиль написання «Загальної історії піратів», можна дійти висновку, що автор озирався на працю Ексквемеліна. На це вказує, ведення історії з точки зору спостерігача-хроніста, детальний опис звірств піратів-англійців та опис природних і географічних особливостей островів

Сан-Томе та Принсипи, що не мало жодного відношення до тексту, на відміну від праці Ексквемеліна [12,13].

Однак, сказати що Даніель Дефо не приніс нічого нового і все скопіював у свого попередника буде неправдою. Даніель Дефо спробував поєднати історичну хроніку з художнім вимислом. Описуючи події, автор спирався на документальні джерела, такі як листи та нотатки капітанів торговельних суден. Художнім домислом автора були діалоги відомих піратів, які не мали жодного документального підтвердження, його нерозуміння хто і відносно кого переміщується та повністю видумані біографії жінок-піратів Мері Рід та Енн Бонні[13].

Всі недоліки «Історії піратів» пояснюються біографією автора, який на відміну від Ексквемеліна не був піратом. Справжнє ім'я та прізвище Даніеля Дефо – Чарльз Джонсон. У віці 18-ти років майбутній письменник відмовляється від кар'єри священника та починає займатися експортом та імпортом товарів в Америку. Влітку 1685 року приймає участь у повстанні герцога Монмута, а через три роки потрапляє до почету Вільгельма Оранського. В 1692 році Дефо зазнає невдачі в страховому бізнесі. Сума боргу становила 17 000 фунтів. Після цього, всі його комерційні проекти були пов'язані з суходолом. Через велику заборгованість потрапляє до в'язниці. У 1704 році всі його борги виплачує британська корона та випускає Джонсона з тюрми. Взамін, він починає у своїх творах пропагувати інтереси Британської імперії та становиться інформатором корони. Звідси можна зробити припущення, звідки така зацікавленість Д. Дефо до піратської тематики та певний доступ до архівних документів торгових компаній. Водночас, звідси пояснюються і недоліки «Історії піратів». Автор банально не міг достовірно описати те, чим ніколи не займався [14].

Звідси, і виникає суперечливість щодо «Історії піратів». З одного боку перед нами домисли автора, що спираються на окремі історичні події та легенди, що мають мало чого спільного з реальністю. З іншого, завдяки своєму доступу до відповідної документації та роду діяльності, у його праці можна

знайти історію про реальні події що відбувалися на морі того часу, які з часом утворили б в історії білі плями [13].

Тема піратства не аби як зацікавила тогочасного рядового читача і з часом її популярність тільки зростала. Про це свідчить велика кількість романів багатьох авторів майже століття потому.

Так у 1814 році виходить поема «Корсар» за авторством лорда Джорджа Гордона Байрона (George Noel Gordon Byron; 22 січня 1788 — 19 квітня 1824). Дія поеми розгортається на півдні Пелопоннеського півострова в епоху протистояння Греції Османській імперії[15].

Головний герой— отаман Конрад. Він є типовим романтичним героєм бунтарем, якій пристрасно закоханий у дівчину Медору. Дівчина також сильно закохана і в нього. Головний антагоніст – Сеїд [15].

На відміну від більшості творів про піратів, тут головний герой ступив на стежку злочинного шляху через свою розчарованість в людях. Сам головний герой дуже сильно виділяється посеред інших піратів. Його не цікавила нажива. Він не шукав красивого життя чи легкодоступних жінок. Головний герой, показаний зламаним несправедливістю цього світу. Він обирає собі складну долю пірата для встановлення того, що він вважає справедливістю [15].

Тут можна сказати, що Джордж Байрон писав про самого себе. Якщо згадати його біографію, то ми побачимо дуже багато спільного між Конрадом та самим автором. Байрон був родом із знатної, але збіднілої сім'ї. Батько промотав свій спадок і кинув родину рятуючись від кредиторів. Сам Джордж був білою вороною серед тогочасного суспільства. Проте, не дивлячись ні на що, окрім літературної діяльності, Байрон активно займається боксом і таким чином виховує у собі сильну особистість. Сам він по своїй натурі був бунтівною особистістю. Коли інші тільки і могли що уявляти про щось екзотичне чи небезпечне, Джордж втілював це у життя. Сам він бачив себе перш за все політиком і непримиримим борцем, а не поетом. На це вказує його підтримка повстання Ірландії. Лондонський період життя був найскладнішим

для письменника. Після декількох виступів у парламенті, він залишає цю справу. Непримиримість із сучасним суспільством, його цінностями, смерть матері та відстоювання своїх ідеалів справедливості привели Байрона до Греції, яка вже активно воювала за свою незалежність з турками. Саме тут письменник захворів лихоманкою та помер не полишаючи свого бойового посту [16].

Поема «Корсар» досягла успіху серед читачів, оскільки головний герой постає сильною, вольовою особистістю. Один проти всього несправедливого світу. Образ таких героїв і досі продовжує надихати інших та давати надію жити далі і боротися не дивлячись на обставини. Саме якості цих героїв зробили ім'я Байрона відомим на увесь світ.

У своїй творчості Джордж Байрон втілює головне в течії романтизму – це протистояння та розлад ідеалу та оточуючої героя дійсності. Основною темою його творів був заклик до справедливості для всіх народів і всіх людей та невдоволення порядком речей у тогочасному світі. В історії Європейського романтизму не було іншого поета, який би так полум'яно говорив про цінності особистості («самодержавства» особистості), що протистоїть навколишньому світу [16].

Тематика піратства ставала все більш популярною серед англійських читачів. Так, у 1824 році, Вальтер Скотт (Walter Scott, 1771-1832), якого вважають батьком-засновником жанру історичного роману, опублікував свій роман «Пірат». Його головною особливістю було те, що сюжет роману заснований на реальних подіях. В основу сюжету була покладена біографія реально існуючого пірата Джона Гоу, який у книзі переходить під ім'ям капітана Клівленда [17].

Для написання свого роману письменник відвідав Оркнейські та Шетлендські острови. Події в романі розгортаються наприкінці XVII століття, в часи протиріч між жителями Шетлендських островів та населенням Шотландії. Головний герой капітан Клівленд постає перед читачем в образі героя-індивідуаліста. Сам герой користується не аби-якою популярністю

серед представників прекрасної статі. Це відмічає і Мордонт, коли дивується що саме Мінна знайшла в цьому моряку. Він відмічає, що він поводить себе так, як далеко не кожен офіцер морського флоту собі це дозволяє. Капітан Клівленд відноситься до таких персонажів, які намагаються нав'язувати свої погляди і демонструвати свою перевагу над іншим. Саме це і дратує Мордонта. З іншого боку, капітан Клівленд здатен піти на те, щоб залишити піратський образ життя. Саме це він і намагається зробити, щоб одружитися на Мінні [17].

Одним із найважливіших моментів у романі є трансформація поглядів Мінни. Спочатку вона прихильно ставиться до Клівленда. Але, з розвитком сюжету, вона перестає романтизувати образ пірата, коли вона разом із Брендою потрапляє до заручників тих самих піратів. Вона потім зізнаватиметься, що спочатку їй здавалося, що у війні проти іспанців є щось високе та священне, допоки вона сама не опинилася в ролі жертви [17].

Сам капітан Клівленд намагається позбутися піратського минулого і йде на державну службу, де гине виконуючи свої обов'язки. Така неоднозначність персонажів та трансформація їхніх поглядів на життя і є особливістю роману «Пірат». Автор зосередився не на романтизації піратського образу життя, а на мотивації та внутрішньому світі персонажів. Сам Клівленд зізнається, що всередині нього немовби дві людини, що протидіють один одному: «Іноді мені здається, що в мені – дві абсолютно різні людини, і я насилу можу повірити, що той, хто крокує зараз пустельним узбережжям <...> був колись зухвалим ватажком безстрашної зграї...»[17].

Захопливий сюжет, обрана історична епоха та неоднозначність персонажів зробили роман Вальтера Скотта «Пірат» одним із найвизначніших творів жанру пригодницької літератури на піратську тематику. Хоча і автор роману зазнавав певної критики з боку своїх колег. Так, наприклад, американський письменник Джеймс Фенімор Купер (James Fenimore Cooper; 1789 -1851), який вважається засновником жанру морський роман, критикував автора за повне нерозуміння морської навігації та термінології. У якості своєї відповіді, Фенімор Купер напише роман «Червоний корсар». Але, це не

завадило роману «Пірат» та іншим романам Вальтера Скотта назавжди увійти в історію не тільки англійської, а й світової літератури, а його самого в сучасному літературознавстві відноситимуть до засновників жанру історичного роману.

На межі XIX та XX століття в англійській літературі виникає нова літературна течія – неоромантизм. Саме визначення неоромантизму дуже розмите. Так, у роботі М. Г. Соколянського «Неоромантизм як літературна течія» (1993), автор підкреслює відсутність однозначності поняття терміну «неоромантизм», проте виділяє характерні відмінності від класичного романтизму та реалізму [18]. А сучасні літературознавці О. Маламура «Концепція естетизму в контексті західноєвропейського романтизму» (2003), О.П. Наконечна «Особливості естетизму англійського неоромантизму XIX століття» (2005) та Sarah Burdett «Aestheticism and decadence» (2014) аналізуючи поняття «естетизм» та «декаданс», приходять до висновків, що неоромантизм не сформувався у художню течію, а замість цього створив своєрідну естетичну концепцію та етику [19, 20].

Однак, не дивлячись на таку розмитість поняття «неоромантизм», у літературознавчій енциклопедії неоромантизм визначають як стильову тенденцію модернізму, що виник на межі XIX-XX століття у європейському та американському та американському письменництві та пов'язаний із класичним романтизмом, досвідом В. Скотта, Дж. Байрона, Ф. Купера та ін. [21].

Проте, не можна стверджувати неоромантизм виглядав тільки як відродження класичного романтизму початку XIX століття. Дослідження характерних особливостей неоромантизму від інших літературних течій епохи «Помежів'я» є провідною темою досліджень сучасних літературознавців.

Одна з таких дослідниць – Ілзе Качане. У своїй роботі вона досліджує творчість англійських письменників-неоромантиків шляхом виділення і порівняння основних рис літературних тенденцій XIX століття. Сам автор визначає неоромантизм як культуру перехідного часу. Основні риси цієї

культури притаманні романтизму, однак відтворення ідеального світу відбувається в реальному світі. За словами Ілзе Качане, через наявність у сюжеті конфлікту, що є рушієм сюжету, неоромантизм охоплює більш широкий спектр тем [22].

Н.М. Долга у своїй роботі «Феномен двійництва в літературі англійського неоромантизму» (2022) [23], досліджуючи твори Р. Л. Стівенсона та О. Уальда, виділяє феномен двійництва як елемент психологічної характеристики подвоєної свідомості героя, коли різні герої є втіленням одного «я». Також, автор статті, на прикладі творчості Стівенсона, показує романтичного героя, який представляв собою неповторну, таємничу особистість, генія. Даний герой не визнає соціальні норми того світу, де він живе [23].

Окрім цього, феномен двійництва досліджується у роботах Т.В. Кирпита «Прийом двійництва як засіб відображення заборонених бажань в англійській літературі вікторіанського періоду» (2018) [24], О. О. Колотової «Феномен двійництва в мистецтві: розщеплений суб'єкт на межі світів» (2015) [25] та ін.

Проаналізувавши роботи вище наведених вчених-літературознавців, можна зробити висновок, що для літератури неоромантизму притаманні такі риси як подвійність персонажів, головний герой – звичайна людина, герой живе всупереч соціальним нормам, потяг до неординарних сюжетів, відтворення ідеального світу в реальному [23,24,25].

Ці риси сприяли активному використанню піратської тематики у творах англійських письменників. Саме в жанрі неоромантизму за авторством Роберта Луїса Стівенсона виходить, напевно, найвідоміший пригодницький роман про піратів – «Острів скарбів».

Ще однією важливою неоромантичною рисою є наявність образів піратів, які у цьому творі виступають вигнанцями-авантюристами [23,24]. У ролі антагоніста виступає старий пірат Джон Сільвер. Поступово автор розкриває цього персонажа. Спочатку він постає перед читачем суворою,

відповідальною та люблячою людиною. Але згодом читач дізнається про його справжню сутність, цілі та про засоби якими він намагається ці цілі досягнути. Саме цей факт двоїстості антагоніста і є однією з визначальних рис неоромантизму[23].

Р.Л. Стівенсон завдяки своєму таланту, втіленому в літературних творах, назавжди вписав своє ім'я в історію світової літератури. Його твори стали популярними та затребуваними в читацькій всесвітній аудиторії, а сам він став одним із засновників нового літературного жанру – неоромантизму.

Завдяки творчості вище переліченим авторів-англійців, образ пірата міцно закріпився у середньостатистичного читача. Це був образ розбійника-авантюриста, сильної, жорстокої та вольової людини. Проте були випадки в історії, коли люди становилися піратами через відсутність іншого вибору. Так пірат став образом людини, що ступила на цей шлях через несправедливість тогочасного суспільства. Людини, що притримується своїх певних моральних устоїв та протидіє цьому самому суспільству. Людини, яка не знайшла іншого способу домогтися справедливості, окрім піратства. Особливо образ такого пірата розвинув Рафаель Сабатіні у своєму історико-пригодницькому романі «Одіссея капітана Блада»

Події роману розгортаються в місті Бріджуотер за часів повстання герцога Монмута. Пітер Блад – бакалавр медицини, що проходить лікарську практику у цьому місті. Однак Пітер Блад незвичайний лікар. Будучи молодим, він вважав кар'єру доктора для себе занадто нудною і відправляється на службу до голландського генерала Де Ріттера. Саме у нього Блад навчився тактиці ведення морського бою, що потім не одноразово врятує йому життя. Однак зараз, у місті Бріджуотер у липні 1685 року, він, людина яка раніше жадала пригод, байдуже спостерігає за повстанням на вулиці [26].

Така відстороненість від подій, що навколо нього розвивалися пояснюється тим, що Пітер Блад знав багато інформації про герцога Монмута, його походження.

«Прокламація насмішила його, як і інше повідомлення про те, що герцог Йоркський Яків наказав отруїти покійного короля, а потім захопив престол» [26]

Можна зробити висновок, що перед нами не простий лікар, а професійний військовий, який пройшов вже багато життєвих випробувань та знає про істинне положення речей.

Але це повстання не залишить у спокої Пітера Блада. Виконуючи свій лікарський обов'язок, він надає медичну допомогу лорду Гілдою, за що його арештовують та відправляють на каторгу на острів Барбадос. Саме тут він з першого погляду закохується у племінницю губернатора Бішопа Арабеллу [26].

З першої сторінки роману, перед нами вже спостерігаються характерні відмінності між романом Р. Сабатіні та його попередниками. Головний герой Пітер Блад стає на злочинний шлях не за власної волі. І навіть будучи капітаном серед піратів, він притримувався власного кодексу поведінки і завжди намагався поступати по честі та справедливості настільки, наскільки було можливо в тих умовах, яких він опинився. Своїми благородними вчинками він намагався довести Арабеллі Бішоп, що він не розбійник. Про це каже порятунок дочки губернатора Тортуги від жорстокого пірата капітана Левассера. Рятуючи Мадлен Д'Ожерон, він сподівається що вістка про цей вчинок дійде до Арабелли та її пом'якшить ставлення до нього [26].

Окрім цього, автор роману яскраво описує захоплюючі морські пригоди. Морські подорожі, абордаж кораблів, піратські інтриги, слідування своїм ідеалам та принципам, сміливість та винахідливість головного героя [26].

Таке поєднання і відрізняє роман Рафаеля Сабатіні «Одіссея капітана Блада» від інших романів на піратську тематику. Головний герой не приймає цей шлях із власної волі. І як тільки в нього з'являється можливість залишити цю справу, він залишає її, про що і каже кінцівка роману. Саме це і закріпило

образ капітана Блада, як пірата-лицаря. Мужньої та вольової людини зі своїми моральними принципами.

У подальшому тематику піратства у літературі продовжували розвивати американські письменники. Їхня творчість є закономірним розвитком ідей започаткованими письменниками англійцями.

Один із найвідоміших американських письменників-мариністів – Джеймс Фенімор Купер (James Fenimore Cooper 1789 – 1851 рр.). Фенімор Купер був одним із найперших хто переосмислив у своїх романах історію США. З під його пера вийшли такі шедеври світової літератури, як «Шпигун», «Браво», «Кат», «Два адмірали», «Чортів палець», «Землемір», «Червоношкірі» «Піонери» (1823), «Останній з могікан» (1826), «Прерія» (1827), «Слідопит», «Звіробій» та ін. Але особливу увагу необхідно звернути на його романи «Лоцман» та «Червоний корсар». У цих романах, Купер розробив модель «морського роману». На відміну від англійських письменників-попередників, Купер вперше зробив море самостійним, а в деяких випадках і головним персонажем. Морська стихія, її сила та непередбачуваність у творчості Купера висунуті на перший план. Як пише Олена Горлова у своїй роботі «Символічний вимір мариністичних романів Фенімора Купера» (2021) письменником приділяється велика увага морським символам. Так, наприклад, море – є символом свободи через своє протиставлення суходолу, де все підпорядковано певним правилам; як символ некерованої та могутньої стихії; та символ людського життя взагалі. Капітан виступає образом порядку на морі та нерозривно пов'язаний із своїм кораблем. Всі ці образи відіграють вирішальну роль у інтерпретації творів Фенімора Купера. Завдяки такій кількості символів, у творах письменника розкриваються філософські погляди на життя самого автора [27]. Романи Фенімора Купера відзначалися захоплюючими сюжетами, в основу яких були покладені реальні події з історії Сполучених Штатів Америки.

Завдяки своєму внеску в історію розвитку світової літератури, Фенімора Купера називають «американським Вальтером Скоттом». Так само

як англійський письменник заснував жанр історичного роману, американський колега був батьком-засновником жанру морського роману [28].

Висновки розділу I

У першому розділі роботи була розглянута піратська тематика в історії світової літератури та розглянуто місце піратських творів в англійській літературі.

Дослідивши особливості виникнення та розвиток творів про піратів, визначено, що перші історичні згадування про піратів беруть свій початок ще з епохи античності. Окрім того, завдяки багатозначності мотивів головних героїв творів, слідує багатосюжетність / багатожанровість текстової реалізації цих мотивів. Широка зацікавленість письменниками піратською тематикою, особливо письменників англійців, пояснюється географічними, економічними та історичними факторами. Написані письменниками твори, здебільше мають реальне історичне підґрунтя. А деякі з них, наприклад праці Ексквемеліна, взагалі можна віднести до своєрідної хроніки подій, що відбувалися на кораблі.

Автор тексту детально описує дії та мотиви головних героїв чи навпаки антагоністів творів, розкриває внутрішню особистість персонажа, передає дух епохи піратства, детально описує його традиції, культуру та звичаї.

Розглянувши твори на піратську тематику, можна помітити як з часом змінювався образ пірата. Від суворого морського розбійника до пірата-лицаря, сильної, вольової та бунтівної людини. Для дослідження піратської тематики в зарубіжній літературі були використані такі методи: порівняльний аналіз, методи психологічного та соціологічного аналізу, а також біографічний аналіз.

Використання всіх вище перелічених методів аналізу творів на піратську тематику дозволяє виявити характерні особливості розвитку піратської тематики як в історії англійської літератури, так і в історії розвитку світової літератури.

Найяскравіше, явище піратства зображено в мариністиці англомовних письменників: Даніеля Дефо, Вальтера Скотта, Джорджа Байрона, Рафаеля

Сабатіні, Роберта Стівенсона та ін. У творах цих літераторів з'являється новий образ пірата, як сильної, вольової, жорстокої (але зі своїми принципами) та бунтарської людини.

Найвідомішими творами про піратів вважаються «Історія піратства», поема «Корсар», роман «Пірат», «Острів скарбів», «Одіссея капітана Блада» та ін.

Вище перелічені романи вважаються одними із найкращих творів на піратську тематику в історії світової літератури. Пригоди піратів, корабельне життя, цікаве відтворення образів таких піратів як Джон Сільвер, капітан Кліфленд, Капітан Блад зробили ці романи безсмертними та актуальними в наш час, коли піратство знову стало актуальною темою світової економіки та безпеки судноплавства.

РОЗДІЛ II. ХАРАКТЕРНІ ВІДЗНАКИ ПІРАТСЬКОЇ ТЕМИ Р.Л. СТІВЕНСОНА В МОРСЬКИХ ОПОВІДАННЯХ ДЖ. ЛОНДОНА

2.1. Піратські сюжети в творчому доробку Дж. Лондона та Р.Л. Стівенсона

В історії розвитку американської літератури, яскраво сяє ім'я відомого на увесь світ письменника – Джека Лондона (справжнє ім'я Джон Гріффіт Чейні). За 40 років свого життя, ця людина змогла втілити свої думки, переживання, погляди в різних літературних жанрах. До його найкращих творів відносять «Поклик предків», «Морський вовк», «Мартін Іден», «Залізна п'ята», «Місячна Долина», «Міжзоряний блукач» та багато інших романів та оповідань. У його творчості було звернення до широкого кола тем. У його творах піднімалися теми сенсу життя, людяності, гуманізму, боротьби людини і природи, безжальної експлуатації малозахисених верств населення, морських подорожей та пригод. Через таку широкість з'явилася і неоднозначна реакція на його творчий доробок критиків та вчених-літературознавців, і водночас широка популярність художніх творів письменника. Через складну долю та велетенський життєвий досвід, Джека Лондона можна вважати письменником, який створив себе сам [29]. В творчості Джека Лондона розкриваються теми першовідкриття, антибуржуазності, безжальної експлуатації природи людиною та ін. На тлі піднятих тем, головними героями його романів виступали звичайні люди. Проте люди сильні, вольові і непохитні, які протистояли суспільству. Особливу увагу автор приділяв відтворенню потаємних куточків дикої природи, зосереджувався на мотиві вчинків людей в залежності від обставин, намагався провести зв'язок між духовним життям і зовнішнім світом.

Особливе місце в літературній творчості Джека Лондона займає пригодницька література на мариністичну та піратську тематику («Морський вовк», «Заколот на Ельсінорі», «Розповіді південних морів», «Син Сонця»). Така захопленість Джека Лондона мариністичною та піратською тематикою

невипадкова. Ще з дитинства, майбутній письменник полюбляв пригодницьку літературу. Читаючи черговий роман про піратів, майбутній письменник завжди уявляв себе на місці головного героя. Через свою пристрасть до книжок, Джек Лондон був постійним відвідувачем місцевої бібліотеки. Одним із таких романів що назавжди залишаться у юнака в серці – це роман Р. Л. Стівенсона «Острів скарбів».[29]

Автор роману «Острів скарбів», Роберт Луїс Стівенсон, є одним із засновників літературної течії неоромантизму, що активно розвивався на межі XIX-XX століття. «Острів скарбів» став одним із найвідоміших та найпопулярніших пригодницьких романів про піратів за всю історію світової літератури. Про це свідчать 24 екранізації роману та його мультиплікативній адаптації [30].

Основна дія роману розгортається на острові скелета. Рушієм сюжету – є пошук скарбів, що поступово переростає у конфлікт.

Головний герой – це непримітний та звичаний юнак Джим Хокінс. Проте, проходячи крізь різні життєві випробування, він демонструє хоробрість, розум, доброту, щирість та героїзм. Поступово, він перетворюється на сильну особистість [31].

Сюжетна лінія – класична для романтичного твору. Зав'язка: До трактиру «Адмірал Бен-Боу» прибуває старий моряк Біллі Боунз, який панічно боїться одноного людини: «Я пригадую, ніби те було тільки вчора, як він важкою ходою підступив до дверей нашого заїзду, а слідом за ним прикотили на візку моряцьку скриню. То був високий, міцний, огрядний чоловік з брунатним обличчям. Над коміром його заяложеної синьої куртки стирчала просмолена косичка. Руки в нього були» зашкарублі й пошрамовані, з чорними поламаними нігтями, а рубець на щоці мав неприємний блідо-багровий відтінок»[31].

Однак Біллі Бонз не просто так переховується у Богом забутому трактирі. Він є володарем карти скарбів капітана Флінта. Проте, не дивлячись на всі заходи безпеки, його знаходять інші пірати. Так перед нами з'являється

Чорний Пес та Сліпий Пью: «Він був блідий, і обличчя в нього лисніло, наче одутле. На лівій руці йому бракувало двох пальців. Хоч чоловік цей і мав при собі кортика, але вигляд його був не дуже войовничий» [31].

«Чоловік був, очевидячки, сліпий, бо намацував дорогу перед собою ключкою. Над очима й носом у нього нависав чималий зелений дашок. Згорблений від старості чи слабосилля, закутаний у подертий морський плащ із каптуром, що зовсім ховав обриси його тіла, незнайомиць здавався справжньою потворою» [31].

Після навідування останнього, Боунз помирає та залишає карту острова скарбів Джимові. Джим, після відбиття нападу на трактир, стрімголов скаче до доктора Лівсі, де разом із есквайром Трелоні планують подальшу мандрівку. Разом, трійця вирішує скористатися послугами Джона Сільвера: «Поки я так стояв, з бічної кімнати вийшов чоловік, і з першого ж погляду я здогадався, що то Довгий Джон. Ліва нога була в нього відтята по саме стегно; під лівою пахвою він тримав милицю і орудував нею на диво спритно, підстрибуючи за кожним кроком, як птах. Був він дуже високий і міцний, з широким, наче окіст, обличчям, пласким і блідим, але розумним і усміхненим. Здавалося, він був у найкращому гуморі. Насвистуючи, сновигав він поміж столиками, жартував і злегка ляскав по плечу найприємніших йому гостей» [29].

Під час плавання з'ясовується, що Джон Сільвер ніякий не кухар, а ватажок піратів, що планують захопити скарби. На кораблі готується заколот. І тільки випадковість рятує головних героїв. Рятуючи своє життя, Лівсі, Трелоні, Смоллет, Джим та ще троє моряків висаджуються на острів де зустрічають Бена Гана. Зустріч Бена Гана.

Кульмінацією роману є битва за форт, у якому пірати відступають. Джим вирішує допомогти та краде шхуну. Повертаючись назад до форту, Джим дико здивований побачивши там не своїх друзів, а Сільвера із піратами. Виявляється Смоллет, Лівс та Трелоні пішли з ними на домовленість. Життя в обмін на золото. Проте ніхто не знав що золото було переховано Беном Ганом. Джим опиняється в руках у піратів. Але його рятує від неминучої загибелі

Джон Сільвер, бо вважає його останньою надією на своє життя: «Корабельний кухар одразу ж витяг люльку з рота.

– Слухай, Джіме Гокінсе, – ледь чутно прошепотів він, – ти на волосинку від смерті, ба навіть гірше – тобі загрожують тортури. Вони хочуть мене скинути. Та пам'ятай, що я обстаю за тобою. Я не збиравсь цього робити, але ти сказав кілька слів, і я передумав. Мене взяв розпач, що я так безглуздо програв і можу потрапити на шибеницю. Але я побачив, що ти тямущий хлопець. І я сказав собі: «Заступися за Гокінса, Джоне, а Гокінс заступиться за тебе. Ти, Джоне, його остання карта, а він, побий мене грим, він – твоя остання карта! Послуга за послугу, – сказав я. – Ти врятуєш собі свідка на суді, а він врятує твою шию від зашморгу»» [31].

Розв'язка наступає досить швидко. Пірати, що були охоплені жагою до наживи, потрапляють до пастки, що була організована доктором Лівсі, Трелоні та капітаном Смоллетом. Головні герої полишають острів скелета.

Однак, на відміну від класичних романтичних творів, головний герой – це звичайний хлопчик. Він не сильний, не хоробрий, не герой. Але з розвитком сюжету, проходячи крізь життєві випробування, він набуває усі вище описані якості. Звичайна людина, підліток Джим Гокінс, стає справжнім героєм – тобто проходить процес ініціації в бурхливих та небезпечних морських пригодах. Такий сюжет приваблює юних реципієнтів, що робить роман Р. Л. Стівенсона популярним серед підліткової аудиторії вже кілька століть.

Цікавим є розвиток головного антагоніста роману – пірата Джона Сільвера. Спершу, Джон Сільвер постає перед нами у вигляді відповідальної людини яка завжди може підтримати порадою, дати надію та підтримати: «Вся команда поважала його і навіть слухалася. Сільвер знаходив слушне слово для кожного і кожному вмів прислужитися. Зі мною він був завжди ласкавий і щоразу радів, коли я заходив до нього в камбуз, де було дуже охайно й чисто, посуд аж вилискував, а в кутку висіла клітка з папугою» [29].

Згодом, ця ж сама людина планувала влаштувати заколот та піти на вбивство: «Хоча цього разу вже не до жартів. І як треба, то треба, браття. Тож

я голосую за смерть. Не хочу я, щоб до мене, коли я сидітиму в парламенті й роз'їжджатиму в кареті, вдерся непроханим гостем, мов біс до ченця, один з тих позивайлів, що там у каюті. А зараз треба чекати, ось що я вам скажу. Та коли наспіє час – діяти безоглядно!»[31].

Але, коли ситуація складалася безвихідно для нього, він укладає угоду з Джимом. Але в той час він промовляє такі слова: «Щодо нашого заручника, — провадив він далі, — то сьогодні, гадаю, він мав останню розмову зі своїми любими друзями. А я тим часом довідався дещо новеньке, за що йому дякую. Проте ця справа кінчена, і не варт до неї вертатись. Я поведу хлопця за собою на шворці, коли ми підемо шукати скарби, бо його, про всяк випадок, треба пильнувати, як ока в лобі. А коли ми відшукаємо скарби, повернемо шхуну і вийдемо в море усім чесним товариством, — о, тоді ми таки побалакаємо з містером Гокінсом належним чином і віддячимося йому за все, що він для нас зробив» [31].

На відміну від класичного романтизму, де є також боротьба доброї та злої сторін, в цьому романі спостерігається певна подвійність Джона Сільвера. Ці дві сторони в зосереджені в межах одного персонажа. Така подвійність є однією з визначальних рис неоромантизму.

Подібний прийом використовувався не тільки Р.Л. Стівенсоном, але й іншими письменниками кінця XIX – початку XX ст. У їхній творчості спостерігаються такі особливості: показується подвійність головного героя, його суперечки із самим собою; віддзеркалення одним героєм певних якостей інших: мотив «двосвітності» персонажів [23,24].

Окрім цього, слід відзначити що події в сюжеті розгортаються лінійно. В певних моментах читач не може передбачити яким чином розгортатимуться події далі. Присутній елемент несподіванки: Джим випадково підслухав нараду Сільвера із піратами; знайомство з Беном Ганом; викрадення Шхуни Джимом; домовленість із піратами – скарби в обмін на життя; скарби були перенесені Беном Ганом до схованки.

Всі ці риси, а саме – непередбачуваність сюжетної лінії, неоднозначність та таємність персонажів, становлення головного героя, конфліктна ситуація, почуття ризику та дух пригод, стали причиною того, що роман Роберта Луїса Стівенсона «Острів скарбів» запам'ятався юному Джону назавжди, як і багатьом підліткам.

Хлопчина знаходив віддушину в цих книжках, адже його юність припала на важкі часи економічної депресії і безробіття. Матеріальний стан родини становився все гірше. Тож, будучи дитиною, хлопець працює на фабриці. Пізніше, про ці події він напише у своєму творі «Відступник» (1906 р.): за копійки підприємці використовують підлітків немов живі механізми, що працюють без відпочинку. Головний герой твору Джонні-відступник, відмовившись від непосильної праці, обирає вільне бродяжництво. Подібно до свого героя й Джек починає себе так поводити, вступивши до Братства Дороги. А у віці 15 років, пам'ятаючи книжки дитинства та враховуючи злиденне існування, юнак іде у браконьєри. Купивши в борг шлюп, Джек Лондон із захватом занурюється в бурхливу стихію устричного розбою, де випали на його долю і немислимі штормові рейди, і відчайдушні загули, і ніжна любов юної Мемі, «королеви піратів», і підступність конкурентів, що пустили на дно його судно [29].

До двадцяти трьох років він встиг перемінити безліч занять: «устричне піратво» (браконьєрство); служба інспектором рибальського патруля; матрос на шхуні «Софі Сазерленд», де брав участь у полюванні на морських котиків; робітник на джутовій фабриці; старатель на Алясці під час «золотої лихоманки». Ці події загартували майбутнього письменника і дали йому безцінний досвід та матеріал для написання майбутніх літературних шедеврів.

Особливе місце в творчості Джека Лондона посідають твори на піратську та мариністичну тематику. «Тайфун біля берегів Японії» став найпершим досвідом у літературній справі майбутнього письменника. Цей нарис, розповідав про реальні епізоди на кораблі «Софі Сазерленд» та був опублікований у 1893 році газетою «Сан-Франциско Колл» [27].

Однією з найважливіших тем творчості Джека Лондона було протистояння людської волі до життя та розлюченої сили природи, і як наслідок, становлення сильної людської особистості. Таке протистояння вперше було використано автором в нарисі «Тайфун біля берегів Японії».

Пройдений письменником шлях моряка стане в нагоді майбутньому письменнику під час старательського промислу. Хоча, ще на той час Джек Лондон і не став професійним золотошукачем, він отримав дещо більше та набагато цінніше за будь-які скарби світу – досвід. Цей досвід стане йому в нагоді як і в звичайному житті, так і в його літературній кар'єрі.

Проте, більше всього його приваблювала краса моря. Ще з дитинства Джек марив про морську подорож на власному кораблі. У 1903 році він здійснив свою мрію придбавши вітрильний шлюп «Снарк». Саме тут і бере свій початок романи «Морський вовк» та «Мартін Іден».

Головний герой роману «Морський вовк» – це молодий літературний критик Хамфрі ван Вейден. Він потрапляє у морську аварію і його підбирає морське судно під назвою «Привид». Сама назва вже насторожує головного героя. Капітан корабля, Вольф Ларсен, бувалий та суворий моряк. Проте Хамфрі одразу відчув, що він небезпечна людина: «А той чоловік, чий випадковий погляд урятував мене від загибелі, ходив туди й сюди понад люком, сердито кусаючи кінчик своєї сигари. Він був, мабуть, п'ять футів і десять дюймів заввишки, а може, й десять з половиною; однак мене вразив не зріст цього чоловіка, а його сила. Хоч він був кремезний, широкогрудий і широкоплечий, але огрядним я його не назвав би. В ньому була м'язиста, вузлувата сила, властива сухорлявим, жилавим людям; проте його, завдяки дебелий статури, ця сила робила схожим на горилу. Не в тому розумінні, що він зовні чим скидався на горилу, ні. Сила, про яку я кажу, то щось відмінне від його зовнішнього вигляду. Це та сила, що викликає в нас асоціацію з первісними істотами, з дикими тваринами, з тими, кого ми вважаємо за своїх далеких пращурів, що жили на деревах; сила дика, люта, саморідна, сама суть життя, невтримна рухливість – та первісна матерія, що з неї витворилися всі

форми життя, коротше – та сила, яка примушує звиватись тіло змії з відтятою головою і яка прихована в безформному шматкові черепащачого м'яса, що від дотику пальця здригається й тремтить» [30].

Капітан виявляється не тільки дуже сильною, вольовою і жорстокою людиною, але й дуже розумною. Його філософія життя полягає у тому, що світ жорстокий і в ньому виживає лише найсильніший: «Тут ви не маєте жодних повірників і мусите покладатись тільки на самого себе. Коли ви одержите який долар, тримайте його. Людина, що розкидає свої гроші, як от ви, заслужила того, щоб утратити їх. Крім того, на вашій совісті ще й гріх. Ви не мали права спокушати ближнього. А ви спокусили кока, і він не встояв. Ви піддали небезпеці його безсмертну душу. До речі, вірите ви в безсмертну душу?»[30].

«Я вірю, що життя – це хаос, – зразу відповів він. – Воно подібне до закваски, що грає хвилину, годину, рік або сотні років, але кінець кінцем переграє. Великі їдять малих, щоб підтримувати це грання; дужі їдять кволих, щоб зберегти свою силу. Щасливці їдять найбільше, і процес грання у них триваліший, ото й по всьому.» [32].

Отже, можна зробити висновок, що капітан Ларсен, з одного боку, дуже сильна, розумна і вольова людина. З іншого боку, це людина, що втратила людяність і перетворилася на звіра. Адже чим іще людина відрізняється від тварини, якщо її турбує лише питання як вижити, як взяти максимум з цього життя?

Але, не можна й сказати що капітан «пропаща душа». Можна погоджуватися з його філософією чи ні. Можна вважати його просто диктатором або жорстоким безумцем (з розвитком сюжету у читача будуть причини так думати), але все одно він іде розбиратися із коком, який вкрав гроші. Гарний він чи поганий, добрий чи злий, милосердний чи жорстокий, він іде розбиратися. А головний герой, неважливо як він ставиться до капітана, іде по допомогу саме до нього.

Образ капітана Ларсена – це образ людини, яка під гнітом важких випробувань втратила себе, хоча проблески людяності у такої людини є. Проте

жити з такою людиною дуже важко. Недарма врятована дівчина, Мод, вирвавшись з обіймів капітана, потім тікає разом з Хамфрі з корабля на острів.

Здавалося б, капітан сильна людина. Згідно закону виживання, Мод повинна була йому підкоритися. Але вона обирає Хамфрі. Хамфрі, на перший погляд, слабка і безвольна людина, Але під впливом кохання, він ладен захистити найдорожчу для себе людину і піти на вбивство, ризикуючи власним життям. На щастя Мод відмовляє його від цього. Хамфрі іде, здавалося б, на безумний крок – тікає разом з коханою на безлюдний острів. На острові закохані зізнаються у своїх почуттях. Потім, їх підбере шхуна.

Звичайна любов. Ось що відрізняє людину від тварини. Саме любов здатна штовхнути її на дії, що протирічать логіці Ларсена. Саме любов здатна підштовхнути людину на страждання та самопожертву заради того, щоб інший жив.

Це не означає, що ми завжди повинні бути м'якими та «підставляти іншу щоку для удару». Це означає, що ми повинні залишити в собі те людське настільки, наскільки дозволяють зробити це життєві обставини і не перетворитися на сильну, жорстоку та глибоко нещасну людину – капітана Ларсена.

Саме це і відрізняє творчість Джека Лондона від Р.Л.Стівенсона, Д.Ф.Купера, Дж.Г. Байрона та інших письменників, що писали на піратську тематику. На відміну від звичайної пригодницької літератури, він був одним із перших, хто на перший план ставив не стільки пригоди, скільки внутрішню боротьбу головних героїв. Проте письменник не виступає суддею діям персонажів. Він залишає це на розсуд читача. Сам Джек Лондон наполягав на тому, що автор повинен як би самоусуватися з книги, вчинки персонажів повинні говорити самі за себе [29].

Ще однією рисою, що приваблює читачів у його романах є життєва правдоподібність описаних ним ситуацій, адже для більшості написаних ним творів – це, по своїй суті, автобіографія самого автора. Не дивлячись на усі

складності долі, він завжди зберігав в собі те людське, що повинен зберігати кожен з нас.

Окремо слід виділити автобіографічне оповідання «Подорож на яхті «Снарк». Це оповідання цікаве не тільки своїм сюжетом, а й тим що письменник не самоусувався як раніше і відобразив на сторінках книги свій автопортрет [29].

Свою розповідь він почав з того, що так турбувало його душу – з пошуку сенсу життя. Його гумористична самокритика безумовно є ознакою сильної натури. Не дивлячись на важкі випробування, опис драматичних перипетій йде з тією самою посмішкою автора. Це був найщасливіший час його життя: дивовижне відчуття свободи, улюблена Чарміан поруч, готова ділити будь-які напасті, – він чекає, що скоро вона принесе йому сина. Добре працюється на борту «Снарка». Джек Лондон писав подорожні нотатки [33].

Він ніколи вже не буде так безроздільно щасливий, як в ці місяці на «Снаркі». Хвороба не дала здійснити кругосвітнього плавання. Чарміан народила дівчинку, яка невдовзі померла. А улюбленець «Снарк» пішов з аукціону – потрібно було платити борги. «За іронією долі, – пише Ірвінг Стоун, – воно дісталось вербувальникам, набирали серед жителів Соломонових островів працівників для каторжної праці на плантаціях – такий кінець збагнув судно, побудоване одним з провідних соціалістів світу» [33].

Захоплюючі пригоди моряків, корабельна аварія, цікаве відтворення образів капітана Вовка Ларсена, а також інших героїв сюжету, описані з захоплюючим інтересом і інтригою.

Ще одним романом, в якому автор яскраво описав морські подорожі, є «Заколот на Ельсінорі» (1914 р.). Не менш захоплююче письменник оповідає про події на островах в Тихому океані, що знаходять відображення в збірках творів «Розповіді південних морів» (1911 р.), «Син Сонця» (1912 р.).

В «Оповіданнях рибальського патруля» (1905 р.) Джек Лондон згадує той час, коли він, кинувши роботу на консервній фабриці, став зухвалим «устричним піратом», який сміливо порушував заборону на лов устриць у

затоці Сан-Франциско під самим носом у стражників. Потім він сам став служити в рибальському патрулі, беручи участь у численних сутичках із порушниками рибальських законів.

У сюжеті цієї книги переважає тема пригод, забарвлена у романтичні тони. Описується небезпечне ремесло «устричних піратів», їх сміливі набіги на устричні мілини. Герої деяких оповідань, найбільш відважні з «піратів», вступають у відкриту війну із законом. Так, в оповіданнях «Король греків» та «Дмитро Контос» порушники рибальських законів ведуть запеклу боротьбу зі стражниками. Запам'ятовується образ Великого Алека, невловимого бракон'єра, який не зупиняється перед застосуванням зброї і страхає рибальську охорону [31].

Інакший характер у Дмитра Контоса, іншого відомого бракон'єра. Ця великодушна людина, хоч і терпіти не може стражників, рятує одного з них, знаючи, що це його переслідувач [32].

Не поступаючись «піратам» у мужності та хоробрості, рибальські патрулі, щоб зловити своїх супротивників на місці злочину, пускаються на всілякі хитрощі. Їх сміливість і винахідливість відображені в оповіданнях «Облога Ланкаширської королеви» (1903 р.) та «Спритна вигадка Чарлі» (1905 р.) [32].

У книзі багато замальовок морських краєвидів. Як і в романі «Морський вовк», тут показано романтику боротьби людини з морем та перемогу людини над непокірною стихією: «Величезне вітрило, реве вітер, люті хвилі, човен, що пірнає – і я, пігмей, крихітна точка серед усього цього хаосу, вступив у боротьбу зі стихіями і мчав серед них і над ними, тріумфуючий, переможний...» [34].

Останній роман Джека Лондона «Серця трьох» відходить від тематики піратського завзяття у мотив пригод відданих друзів. Головні герої роману – онуки пірата Генрі Моргана. Від свого пращура вони ввібрали в себе не тільки дух до пригод та авантюризм, але й силу духу, вміння цінити дружбу та кохання. Класична піратська мрія – скарб, теж зазнає перетворень. Спочатку

це скарб Моргана, далі скарби індіанців, багатство Тієї, яка мріє. Проте з розвитком сюжету персонажі змінюють свої погляди і золото для них перестає бути такою завітною мрією. Опинившись у скрутній ситуації, вони роблять крок у бік моральних цінностей [35].

Піратська тематика займала особливе місце у творчості Джека Лондона. Проаналізувавши його твори, можна зробити висновок, що поступово автор відходить від класичних штампів творів на піратську тематику, що сформулював ще Р. Л. Стівенсон (зображення романтики зухвалої та небезпечного життя морських розбійників та морально-психологічного розвитку героя) до загальнолюдських засад існування. Автором піднімаються питання людяності та гуманізму, страждання та самопожертви, дружби і кохання, цінності людського життя. Найяскравіше це прослідковується у романі «Серця трьох». Герої його романів, з одного боку постають як втілення соціальних, культурних та історичних тенденцій того часу, з іншого – як носії позачасових людських якостей [35].

2.2. Ознаки піратської теми Р. Л. Стівенсона в морських оповіданнях Дж. Лондона

Вихід роману Роберта Луїса Стівенсона «Острів скарбів» у 1883 році був далеко не першою появою пригодницького роману на піратську тематику. До Стівенсона було багато інших письменників що піднімали цю тему у різних літературних жанрах. Проте саме роман Роберта Луїса Стівенсона закріпив за собою образ піратів, їхню поведінку та культуру.

Так, наприклад, Р.Л.Стівенсон в першій главі згадує про пісню «П'ятнадцять моряків на Сундук Мерця». Сам Стівенсон не був автором цієї пісні. Він знайшов назву цієї пісні у книзі Чарльза Кінгслі «At last: A Christmas in West Indies»:

«П'ятнадцять хлопців на Скрині Мерця.

Йо-го-го, ще й пляшечка рому!»[36].

Є стара піратська байка, що ця пісня відносить найжорстокішого пірата Едварда Тіча. Одного разу на «Помсті королеви Анни» стався бунт. У ньому взяли участь 15 моряків, яких очолював командир абордажної команди Томом Боунзом. Припускають, що Біллі Бонс в романі Р.Л.Стівенсона списаний саме з нього. Чорна Борода рішуче придушив заколот. А заколотників вирішив покарати з особливо винахідливою жорстокістю [36].

Чи дійсно мала місце така історія, або це просто піратська легенда, невідомо. Але слова «Yo-ho-ho and a bottle of rum» з тих пір постійно лунали у моряцьких трактирах та кабаках Нового і Старого світу [36].

Проте у читача закріпився певний образ пірата. Це сувора, жорстока, загартована важким життям людина, що після своєї «праці» спускає гроші на випивку та жінок горлаючи пісні. А сама пісня про скриню мерця буде використовуватися ледве не в кожній книзі чи фільмі про піратів.

Пісні на морську тематику стали невід'ємною складовою твору на піратську чи мариністичну тематику в тому числі і в романі «Морський Вовк» Джека Лондона.

«Тропічна ніч, мов жар, горить,
На хвилі ясний слід тремтить.
Відбилися у свічаді зорі,
І, сполошивши сонних риб, що в зоряний пірнають глиб,
Мчить корабель наш у простори.
Намокнуть линви від роси,
Заграє сонце на бортах, веде у далеч Довгий Шлях,
Веде на південь шлях старий, що завжди він для нас новий» [30]

У романі цю пісню співає капітан Ларсен. Окрім капітана, під час важкого плавання, матроси затягували пісні, щоб підняти моральний дух та витримати випробування які посилає їм назустріч морська стихія: «Раптом котрийсь матрос на палубі заспівав дзвінким тенором «Пісню пасату»:

Я – той вітер, що люблять на морі матроси.
Я незмінний, постійний і вірний.

Хай за хмарами стежать, бо вітер їх носить

Понад глибом блакитним незмірним.» [32].

Широке використання пісень у літературних творах про моряків та піратів не є художнім вимислом. Заспівана вчасно пісня піднімала дух морякам і давала сили рухатися далі. Саме тому пісні на морську тематику є невід'ємною частиною будь-якого літературного твору чи фільму про піратів та культурною складовою життя моряка.

Однією з характерних рис піратської теми Р.Л. Стівенсона є поступовий духовний зріст головного героя. У романі «Острів скарбів» це поступове перетворення Джима Гокінса зі звичайного юнака у сильну, сміливу та хоробру людину. В людину яка дійсно є героєм.

У романах Джека Лондона можна знайти схожі елементи. Так, наприклад, головний герой роману «Морський Вовк», Хамфрі ван Вейден, поступово трансформується. Він перетворюється із звичайного літературного критика та джентльмена (як він себе називає сам) у сильну особистість, що готова ризикнути життям [30].

Проте у своїй літературній творчості, Джек Лондон не зупиняється на перетворенні героя у сильну особистість. Так, наприклад, головні герої роману «Серця трьох», Френсіс та Генрі Моргани, напочатку твору цікавляться лише знаходженням скарбу прашура. Вони вже є сильними, хоробрими та відчайдушними. Із розвитком сюжетних подій, герої поступово відходять від простого пошуку золота [33].

Висновки за розділом II

У другому розділі були розглянуті особливості відображення піратської теми в творчості Джека Лондона.

Аналізуючи сюжетне розмаїття в творчості Джека Лондона, визначено, що твори автора багато в чому відображають зміни, що відбувалися в американському суспільстві кінця XIX – початку XX ст. Отже, перші твори Джека Лондона зображують пригоди, життя та побут американців-золотошукачів на далекій півночі. Яскрава ідеалізація цього життя та

протиставлення його спокою, тупості та обмеженості решти буржуазного суспільства – характерна риса, що поєднує перелічені збірники. У першому плані – сильна особистість та її боротьба з природою, боротьба, у якій індивідуальність загартовується, втрачає свою міщанську обмеженість, відроджуючись фізично і духовно. Значне місце у цих творах займають зіткнення білих із тубільцями-індіанцями. У творах Джека Лондона погляди героїв-шукачів спрямовуються, насамперед, у колоніальні країни, де залишилася ще широка можливість збагачення, коли особиста сила, підприємливість мають значно більше значення, ніж у суспільстві з високорозвиненими капіталістичними відносинами. Тут Джек Лондон постає як апологет загарбницьких тенденцій Америки, ідеалізуючи і романтизуючи хижацтво імперіалістів. Письменник постає як ідеолог носіїв капіталізму у колонії. Він показує, як у боротьбі з природною стихією, з дикунами-тубільцями індивідуальна сила та здібності героя знаходять своє повне застосування. Письменник сильно ідеалізує своїх героїв і на золотих копальнях північного Клондайку та на напівдиких островах Великого океану тощо. Нестійке становище американської дрібної буржуазії кінця XIX і початку XX століть, надії вибитися вгору, що породжуються швидким загальним підйомом капіталізму в Америці, з одного боку, і поглинання дрібної буржуазії, що посилюється, великим капіталом, її пролетаризація – з іншого, – все це породжувало поряд з ідеалом успіху, сили, поряд з теорією нерівності людей, поряд з апологетикою капіталізму також і відому схильність до сприйняття соціалістичних теорій, гасел класової боротьби та революційного перетворення капіталістичного суспільства. Джеку Лондону належить також низка творів, присвячених пропаганді соціалізму.

Небайдужість Джека Лондона до морських пригод відобразилося в цікавому романі «Морський вовк» (1904 р.). Робота вважається однією з кращих в його літературному арсеналі. Морська бібліотека автора володіє унікальним автобіографічним оповіданням. «Подорож на яхті «Снарк»» (1911 р.) – неймовірна повість Джека Лондона, в якому описані реальні події під час

його кругосвітнього плавання на вітрильнику «Снарк». У зв'язку з хворобою великого письменника, подорож довелося перервати і зупинитися в Австралії для відновлення здоров'я. Після цього невгамовний дух мандрівника робив ще кілька авантюрних експедицій, під час яких він отримував заряд надзвичайної творчої енергії і пізнавав цей дивовижний світ. Але, незважаючи на те, що творчість Джека Лондона є багатогранною, невичерпною й досить актуальною, для нього залишається проблема творчої особистості. Виявляючи великий інтерес до долі особистості творчої, досліджуючи особливості суто «художнього» погляду на світ, вивчаючи роль художника в різних сферах життя соціуму, в своїх творах Джек Лондон прагнув об'єктивно відобразити буття людини мистецтва, показати розвиток нових пріоритетів і суспільних цінностей, що дозволяє розглядати його літературна спадщина як своєрідну реакцію на зміни духовного змісту всієї епохи.

Характеризуючи особливості зображення піратської теми в морських творах Джека Лондона, необхідно визначити, що вона піддається трансформації. У своїх творах з мартиністським та піратським сюжетом автор піднімає такі теми як соціальна нерівність, расизм, згубна влада грошей, антигуманне ставлення до місцевого населення. В останньому романі «Серця трьох» (опублікований 1920 р.) Джек Лондон переробить тему піратського завзяття у мотив пригод відданих друзів та романтичного кохання, небезпечних пригод, наповнених підступними ворогами та несподіваними помічниками. Герої роману – онуки старого пірата Генрі – наслідують від прародича силу духу, вміння цінити дружбу, кохання. Піратська мрія про розбійничу вдачу та багату здобич теж перетворюється в останньому романі Джека Лондона. Скарб Моргана, гроші Френсіса, скарби індіанців Майя, багатство Тієї, Яка Мріє – всі ці традиційні мотивації пригодницької саги в міру розвитку сюжету, перестають бути головною ціллю. Потрапивши у ситуацію, де «гроші не мають ціни», герої останнього роману Джека Лондона роблять свій вибір у бік моральних цінностей.

Таким чином, можна зробити висновок щодо трансформації піратської тематики у творчому доробку американського письменника від зображення романтики зухвалого та небезпечного життя вільних та жорстоких підкорювачів морських просторів у своїх ранніх оповіданнях та романах до відтворення динаміки морально-психологічного зростання героїв до загальнолюдських засад існування в останній творчій період. Особливо ця тенденція відчутна в останньому романі американського митця «Серця трьох».

РОЗДІЛ III. ВИВЧЕННЯ ТВОРЧОГО ДОРОБКУ ДЖЕКА ЛОНДОНА В ШКІЛЬНОМУ ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВІ

3.1. Твори письменників-мариністів в програмі МОН для 10-11 класів (профільний рівень)

В даному дослідженні була проаналізована програма «Зарубіжна література» для 10-11 класу (для профільного рівня). Програма розроблена відповідно до Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти (та згідно з Постановою Кабінету Міністрів України від 23. 11. 2011 р. № 1392)[35]. При цьому, був врахований Державний стандарт початкової загальної освіти (Постанова Кабінету Міністрів України від 20. 04. 2011 р. № 462), та у відповідності з Концепцією НУШ (2016).

Враховуючи все це, мариністична література за авторством Джека Лондона є ідеальним варіантом для читання для підлітків та юнаків. Так, згідно навчальної програми МОН У 10 класі як за програмою «Профільного рівня» пропонується вивчення творчості письменників-мариністів у рамках списку творів для додаткового читання для уроків позакласного читання і уроків із резервного часу(за вибором учителя).

Згідно програми МОН «зарубіжна література» 10 класу профільного рівня пропонується вивчення пригодницьких літературних творів:

- «Одіссея» Гомера
- «Марсіанські хроніки» Рея Бредбері
- «Невидимець», «Країна сліпих», «Двері в стіні», «Коли Сплячий прокинеться», «Війна світів» Герберта Веллса
- «Звіробій», «Останній з могікан» Фенімора Купера
- «Мартін Іден» Джека Лондона
- Конрад Дж. «Князь Роман», «Сестри», «Емі Фостер»
- Хайнлайн Р. Фантастичні твор
- Чапек К. «Війна з саламандрами»

- Лем С. «Соляріс»
- Ле Гуїн У. «Ті, хто покидають Омелас»
- Ільф І. А., Петров Є. П. «Дванадцять стільців» - переделайте по образцу

Вивчення творчості Джека Лондона та Фенімора Купера пропонується учням 10 класу тому що психологічний розвиток підлітків, їх вікова співвіднесеність з емоційною зрілістю здатні вплинути на розуміння тих тем, які описані в творах письменників-мариністів та їхнього кращого засвоєння.

Творчість Джека Лондона вивчається так само в рамках списку для додаткового читання. А саме, програмою МОН пропонується вивчення роману «Мартін Іден». Підняті у творі теми є досить складними для сприйняття учнів у віці 12-13 років в силу їхньої психоемоційної незрілості світовідчуття. Тому, ознайомлення учнів цього твору відбувається у 10 класі.

Важливість вивчення пригодницької літератури для підлітків полягає у наступному:

- Розвиток кругозору учнів;
- Розвиток критичного мислення учнів;
- Освітлення соціокультурних змін;
- Формування світогляду;
- Розуміння людської природи та цінностей.

З вищесказаного випливає, що творчість письменників-мариністів шкільній програмі для учнів 10-11 класів представлено вкрай скорочено. Унікальність таланту Джека Лондона та Фенімора Купера, їх творча манера та стиль, що захоплюють читача, завдяки ярко відображеному драматичному і цікавому світу сильних людей та їх пристрастей, захоплюючих пригод, в яких перевіряється людина, біографії письменників – все це вкрай важко розглянути у рамках 2 уроків позакласного читання [39, 40].

3.2. Модель уроку на матеріалі творчості Джека Лондона

Тема уроку: Джек Лондон. «Морський вовк»

Мета уроку:

- Навчальна: Ознайомитися з визначенням літературного жанру «Роман». З'ясувати особливості творчої манери Джека Лондона на прикладі роману «Морський вовк», його композицією, головними героями.
- Розвивальна: Сприяти розвитку кругозору учнів, навичок аналізу художнього тексту, зв'язного мовлення, аналізу вчинків персонажів, творчої уяви. Розвивати вміння висловлювати свою думку та чітко її аргументувати.
- Виховна: Сприяти вихованню загальнолюдських цінностей; формуванню сильної, вольової та відповідальної особистості; сприяти формуванню світогляду учнів.

Цілі уроку:

- Ознайомити учнів із романом Д. Лондона «Морський Вовк»; на прикладі цього роману показати, що людина завжди повинна залишатися людиною, продовжувати вести боротьбу за своє життя до останнього; аналізувати прочитане; висловлювати враження від тексту, мотивів, вчинків та філософії персонажів.
- Навчити учнів працювати із додатковими літературними джерелами.
- Виховувати загальнолюдські цінності.

Очікувані результати: учні знають термін «роман», розрізняють особливості творчої манери Дж. Лондона та композицію його роману «Морський Вовк», його головних героїв. Можуть чітко дати характеристику головних героїв, проаналізувати мотиви їхніх вчинків та філософію їхнього світогляду.

Навчальні посібники: Підручник, зошит, роман Дж. Лондона «Морський вовк».

Технічні засоби: ноутбук, проектор, презентація.

Тип уроку: урок позакласного читання.

План уроку

- I. Організаційний етап – 2хв
- II. Актуалізація опорних знань – 8 хв.

- III. Теорія літератури – 2 хв.
- IV. Закріплення нових знань – 10 хв.
- V. Підведення підсумків – 4 хв.
- VI. Домашнє завдання – 1 хв.

Хід уроку

I. Організаційний етап.

Привітатися з класом. Відмітити відсутніх учнів на уроці.
Ознайомити учнів з темою сьогоднішнього уроку.

II. Актуалізація опорних знань.

Перш ніж переходити до самого роману, вчитель з учнями згадує біографію його автора та задає учням запитання:

1. Коли і де народився Джек Лондон?

Джек Лондон народився 12 січня 1876 року у Сан-Франциско, штат Каліфорнія.

2. Яке справжнє ім'я Джека Лондона?

Джек Лондон – це літературний псевдонім. Справжнє ім'я Джон Гріффіт Чейні.

3. Що Ви можете сказати про дитинство майбутнього письменника?

Майбутній письменник ріс у досить бідній родині. Будучи маленьким хлопчиком, хахоплювався пригодницькою літературою та постійно відвідував місцеву бібліотеку. Особливо, хлопець любив пригодницькі твори про піратів та дуже часто уявляв себе на місці головних героїв. Особливе враження на хлопчика справили романи про піратів Роберта Луїса Стівенсона. Чим зумовлена любов автора до мариністичної тематики?

Любов автора до мариністичної та піратської тематики зумовлена його любов'ю до книжок пригодницької літератури та складу харатктеру.

4. Назвіть перелік сфер де працював автор?

5. Через брак коштів, у 15 років Джек Лондон замість школи працює на фабриці. Після цього починає займатися браконьєрством, а потім почне

полювання на своїх «колег» будучи інспектором. За своє життя письменник пробував себе у різних галузях. Він був матросом, золотошукачем, журналістом, мандрівником і т.д. Все це дало йому натхнення для творчості.

6. Як Ви вважаєте, навіщо перед розглядом твору того чи іншого письменника, ми знайомимося з його біографією? Свою відповідь обґрунтуйте.

Перед розглядом творчості письменника необхідно розглядати його біографію для кращого розуміння про що хотів розповісти автор твору. Ознайомленість з біографією дає можливість зрозуміти що саме пережив автор та що він хоче донести до нас через свої романи.

7. Чи можна назвати Джека Лондона «американцем, що зробив себе сам»? Відповідь обґрунтуйте.

Я погоджуюся з цим висловом про Джека Лондона, адже ця людина, не дивлячись ні на що, робила те, що вважала за потрібне. Варто лише згадати в яких умовах був написаний нарис «Тайфун біля берегів Японії». Автор, після робочої зміни, повертався до свого нарису.

8. Якщо прослідкувати за творчістю Джека Лондона на піратську та мариністичну тематику, можна чітко побачити, що тематика піратства поступово відходила на задній план. Як Ви вважаєте чому?

Проаналізувавши творчість Джека Лондона можна сказати, що поступово піратська тематика в його творчому доробку еволюціонувала від опису захоплюючих пригод, до внутрішнього світу персонажа.

Запропонувати учням скласти анкету письменника:

Ім'я: Джон;

Прізвище: Гріффіт Чейні;

Національність: американець;

Рік народження: 1876 р.

Місце народження: Сан-Франциско;

Соціальне походження:

Сімейний стан: був одружений неодноразово.

Фізичний стан: Наприкінці свого життя мав проблеми із здоров'ям.

Рід діяльності: працівник на фабриці, браконьєр, інспектор, матрос, журналіст, письменник, золотошукач, мандрівник.

Партійність: -

Творчість: «Біле Ікло», «Поклик пращурів», «Любов до життя», «Мартін Іден», «Морський вовк», «Серця трьох», «Тайфун біля берегів Японії», «Подорож на Снарку», «Залізна п'ята», «Заколот на Ельсінорі», «Розповіді південних морів».

Зміст його творів: Твори присвячені морським подорожам, пригодам на Клондайку, соціальним проблемам того часу.

Естетичні засади: натуралізм, романтизм, реалізм.

Причина смерті: Передозування морфію.

Об'єкт постійної уваги письменника:

III. Теорія літератури.

Дати визначення терміну «роман».

Матеріал для вчителя:

Роман – великий за обсягом і складний за будовою епічний твір, у якому широко охоплені важливі й складні суспільні процеси, всебічно і в розвитку показані численні персонажі. У романі розвивається кілька сюжетних ліній, пов'язаних з долею головних героїв. Види роману за змістом: автобіографічний, біографічний, історичний, пригодницький; соціально-побутовий; соціально-психологічний, фантастичний, філософський, детективний [39].

IV. Робота з текстом.

Головні герої: капітан Ларсен, Хамфрі ван Вейден, Мод.

Композиція твору. Зав'язка: Хамфрі ван Вейден потерпає аварії на морі та потрапляє до корабля «Примара». Його капітан, Вовк Ларсен,

дивується зі слабкості Хамфрі та пропонує йому стати на службу юнгою. Вчитель зачитує текст:

«Ось таке враження сили справив на мене чоловік, що ходив по палубі вперед і назад. Постава його була міцна, ноги ступали по палубі твердо й упевнено; кожен порух м'язів – чи то цей чоловік плечима знижував, чи стискав губами сигару – був рішучий, виявляв його силу, надмірну силу, що була через вінця. Однак та зовнішня сила, видна у кожному русі, була лишень відгомонам ще більшої сили, яка дрімала десь глибоко в ньому й час від часу лише здригалася, але щохвилини могла прокинутися, страшна й руйнівна, як гнів лева або лють урагану»[30.]

«Він цікаво подивився на мене. Посмішка заграла у нього в очах.

– А я хочу вам інше запропонувати, щоб спасти вашу душу. У мене помер помічник, і мені доведеться декого перемістити. Один з матросів заступить його місце, юнга посунеться наперед і заступить матроса, а ви заступите юнгу. Підпишете умову на цілий рейс, двадцять доларів місячно й харч. Що ви скажете? Завважте, це вам же на добро! Ви станете людиною. Навчитесь стояти на власних ногах, а може, навіть і пошкандибаєте на них»[30].

Розвиток дії: Хамфрі підписує контракт на один рейс і стає юнгою. Філософські розмови стосовно сенсу життя Хамфрі і Ларсена. Порятунки молоді жінки на ім'я Мод. Закоханість Хамфрі у Мод. Залицання капітана Ларсена до врятованої жінки.

Учитель зачитує текст:

«Я вірю, що життя це хаос, – разу відповів він. – Воно подібне до закваски, що грає хвилину, годину, рік або сотні років, але кінець кінцем переграє. Великі їдять малих, щоб підтримувати це грання; дужі їдять кволих, щоб зберегти свою силу. Щасливці їдять найбільше, і процес грання у них триваліший, ото й по всьому.» [30]

Кульмінація: Напад капітана Ларсена на врятовану жінку. Лють Хамфрі. Бажання вбити Ларсена. Мод відмовляє Хамфрі від вбивства. Хамфрі та Мод вирішують покинути «Примару» та висадитися на безлюдний острів.

Розв'язка: Хамфрі та Мод зізнаються у коханні один-одному. Корабель, що проходить повз них забирає закоханих.

Учитель пропонує учням скласти асоціативний куш до слова «Море»
Море – це мандрівка, небезпека, стихія, сила, природа, випробування, боротьба, аварія, пригоди.

V. Дискусія

Учитель задає учням питання:

1. Як Ви вважаєте, чи відповідає назва роману його змісту?

Назва роману повністю відповідає його змісту, оскільки у романі Джеком Лондоном описується життя суворого бувалого морського капітана. Окрім того, словом «Вовк» підкреслюється сила, жорстокість, розум, впевненість, холонокровність головного героя. Окрім того, слово «Вовк» показує певну втрату загальнолюдських цінностей та моральних якостей головним героєм.

2. На Вашу думку, чому автор не називає ім'я капітана Ларсена?

Автор може не називати ім'я автора через те, що подібних персонажів в історії судноплавства було дуже багато. Окрім цього, можна припустити, що автор натякає нам на втрату людяності капітана Ларсена, тим самим показуючи що на його місці вже не зовсім людина, хоча біологічно капітан Ларсен – людина.

3. Чи погоджуєтеся Ви з висловом капітана Ларсена про те, що Хамфрі не знає себе? Відповідь обґрунтуйте.

Частково можна погодитися з капітаном Ларсеном. Хамфрі – літературний критик, який не пристосований виживати у надскладних умовах подібних до умов в яких знаходиться капітан Ларсен. Хамфрі – людина, яка живе спокійним життям. І лише волею долі його заносить на корабель «Примара». Під дією обставин, поступово змінюється і сам Хамфрі. Якщо

раніше він не був здатний на вбивство, то після того, як капітан Ларсен напав на його кохану жінку, він готовий морально піти на вбивство. На перший погляд, здається, що нічого такого в цьому немає. Але це не зовсім так. Людині варто лише наважитися. Як тільки людина буде усвідомлена у своїй правоті, то здійснення задуманого лише питання часу.

4. Згадайте випадок коли у Хамфрі вкрали гроші і він звернувся по допомогу до капітана Ларсена. Проаналізуйте ситуацію. Як Ви вважаєте, чому капітан Ларсен пішов розбиратися з коком який вкрав гроші? Як Ви вважаєте, що він хотів продемонструвати Хамфрі – своє милосердя чи свою силу? Відповідь обґрунтуйте.

Капітан Ларсен пішов розбиратися з коком перш за все тому, що він капітан корабля. Для нього дисципліна це все. Якщо не буде порядку і дисципліни на його кораблі, то неможливо буде втримати команду від повного розладу. Ще однією причиною навіщо він це зробив, це для того щоб довести Хамфрі свою правоту. Річ у тім, що капітан Ларсен та Хамфрі дискутували на тему сенсу життя людини. Капітан Ларсен стверджував, що від життя треба отримувати максимум не думаючи про свою душу. Правий той, хто сильніший. На кораблі саме капітан найсильніший. І для демонстрації зверхності над Хамфрі, Ларсен міг піти розбиратися з коком.

5. Чи можете Ви погодитися із світоглядом капітана Ларсена, згідно якому увесь сенс життя полягає у тому, щоб отримати максимум для себе з цього життя?

Я не можу повністю погодитися з поглядами на життя «Морського Вовка» тому що право сильного, про яке стверджує капітан Ларсен, воно непостійне. Сьогодні ти сильний, завтра ні. Якщо силу використовувати нерозумно, то рано чи пізно, але проти того хто її використовує підніметься більшість. Після чого життя такої людини під серйозною загрозою.

6. Як Ви вважаєте, чи повністю правий капітан Ларсен у своїх поглядах на життя? Чому?

Світ дуже жорстокий і не справедливий. У цьому світі людина повинна бути сильною. Але, найголовніше, треба завжди пам'ятати для чого нам необхідна ця сила і не зловживати нею. Бо тоді людина, не помічаючи цього самотійно, у своїх думках та діях перетвориться на звіра. А така людина вже є небезпечною для суспільства.

7. На Вашу думку, чому Мод не підкорилася капітану, коли той вирішив нею заволодіти, і обрала на першим погляд слабкого Хамфрі?

На мою думку, справа полягає в тому, що вона відчуває страх до капітана Ларсена, а не почуття кохання. Вона хоче бачити людину, а не звіра, який сам цього не помічаючи, може зробити що завгодно.

8. На Вашу думку, чи правильно зробила Мод що відмовила Хамфрі вбити капітана Ларсена? (Розглянути це питання не тільки з точки зору ідей гуманізму, але й з точки зору вигоди для себе та виживанню. Запропонувати учням спрогнозувати ситуацію, якби вбивство вдалося. Як прийме цю звістку команда та як події розгортатимуться далі?)

По-перше, сам Хамфрі вважає себе християнином. Відповідно, Мод не дала йому можливості порушити одну із найважливіших заповідей – «Не вбий». Тим самим, вона врятувала його душу. Можна погоджуватися з поглядами Хамфрі, чи відкидати їх. Але одне можна сказати точно – Хамфрі зберіг свою людяність.

По-друге, якиби Хамфрі вбив капітана Ларсена (що є досить малоймовірним), то невідомо як би відреагувала команда корабля. У такому випадку можливий дуже трагічний фінал і для Хамфрі, і для Мод, бо капітан, хороший він чи поганий, але він тримав команду під своєю владою.

9. Як Ви вважаєте, хто капітан Ларсен – суворя людина, негідник, нещасна людина чи звір? Що вплинуло на нього?

На мій погляд, капітан Ларсен дуже сильна, вольова, холоднокрровна, смілива і жорстока людина. Але з іншого боку, маючи повну владу на кораблі, він, людина яка мала владу над всією командою, не може змусити Мод полюбити себе. Це область поза межами впливу його влади. Такі люди, як

капітан Ларсен, зазвичай хочуть бути любимим і потрібним. Але жити з такими людьми далеко не кожен зможе.

10. На Вашу думку, як бути у подібних ситуаціях та як зберегти людяність і не перетворитися на звіра?

Неможна сказати однозначно. Буде неправильним сказати «Підстав іншу щоку», бо це вже не протидія злу. Це повна покора. Необхідно боротися. Необхідно вміти це робити. Але завжди потрібно пам'ятати для чого це робиться, або для кого. За можливості, необхідно старатися притримуватися загальнолюдських цінностей таких як милосердя, гуманізм, людяність, чесність. Необхідно в таких складних умовах максимально залишитися людиною і не перетворитися в пошуках сили для захисту на капітана Ларсена.

VI. Висновки

Промова вчителя.

Сьогодні, ми з Вами розглянули творчість видатного американського письменника Джека Лондона на прикладі роману «Морський Вовк». На відміну від інших пригодницьких романів, велику увагу письменник приділяє не стільки пригодам, скільки головним героям твору, їхнім поглядам на життя та філософії.

Однією із провідних тем роману є визначення сенсу життя та буття людини у цьому світі. Ознайомившись з головними персонажами твору, можна чітко побачити як важкі життєві обставини перетворюють людину на звіра та знищують всередині людини все людське, що в неї є. Але при цьому і гине сама людина. Прикладом такої людини може слугувати капітан Ларсен. На перший погляд це людина-ідеал. Він сильний, розумний, цілеспрямований. Але з іншого боку – це жорстока людина, яка здатна переламати життя багатьом іншим. Його погляд на життя, що виживає лише найсильніший, має повне право на існування. Не треба забувати, що перед нами бувалий моряк, а тим паче, капітан корабля. Його погляди сформували ті умови, в яких він знаходився. Пройшовши через важкі життєві випробування, капітан Ларсен і справді став сильною людиною. Він отримав владу на кораблі та покору

команди. Але якою ціною? Адже не завжди він був таким. Хоч про це і не розповідається прямо, але автор робить натяк коли Хамфрі звертає увагу на велику кількість книжок у каюті капітана. Можна зробити припущення, що капітан Ларсен таким став. Чи за власним бажанням, чи ні. Про це знає тільки автор роману. Але автор абсолютно точно показує нам що люди подібні до капітана Ларсена є водночас і глибоко нещасними людьми, і небезпечними для інших. Такі люди, якщо не змінюються, залишаються наодинці самі з собою. Недарма у капітана виникло бажання оволодіти Мод (Що ніяк не виправдовує цей вчинок).

Проте, не можна сказати, що у своїх роздумах капітан був зовсім неправий. Він чудово розуміє цей світ. І він розуміє, що тільки сильні можуть в цьому світі вижити і захистити своїх близьких. Головне для нас, завжди знати ту межу, коли зникає людяність у нас всередині і завжди намагатися її зберегти. Зберегти настільки, наскільки це дозволяють зробити життєві обставини і не перетворитися на таких людей, як капітан Ларсен.

VII. Домашнє завдання

Написати твір-роздум обсягом 1,5 сторінки за темою «Капітан Ларсен – жорстокий негідник чи нещасна людина»

Висновки за розділом III

У третьому розділі були розглянуті методичні особливості вивчення творчого доробку письменників-мариністів в шкільному літературознавстві для учнів 10-11 класів за програмою «зарубіжна література» (профільний рівень).

В роботі представлений аналіз творів Джека Лондона та Фенімора Купера в програмі МОН 10-11 класів для профільного рівня. Визначено, що твір Джека Лондона «Мартін Іден» пропонується у 10 класі тому що психологічний розвиток школярів, їх вікові особливості та емоційна зрілість дозволяє повністю зрозуміти теми, що були підняті автором у творі. У цьому творі Джек Лондон висвітлює досить складні теми. Через це діти 12-13 років не змогли б зрозуміти суть піднятих автором проблем в силу своїх вікових

особливостей та погляду на світ. Через вище наведені причини цей твір Джека Лондона пропонується для ознайомлення та аналізу у 10 класі.

Також у останньому підрозділі кваліфікаційної роботи представлена модель уроку на матеріалі творчості Джека Лондона «Морський Вовк» у 10 класі загальноосвітньої школи. Тип уроку – урок позакласного читання.

ВИСНОВКИ

У даній кваліфікаційній роботі здобувачем ОС Магістр групи 61ІЗ Черкашином Дмитром Олександровичем були розглянуті традиції піратської тематики Роберта Луїса Стівенсона в творчому доробку Джека Лондона.

У першому розділі роботи було розглянуто зародження та формування піратської тематики в історії світової літератури та досліджено місце піратських творів в історії англійської літератури.

У першому розділі роботи була розглянуто особливості зародження та появи піратської тематики в історії світової літератури та розглянуто її місце піратських творів в англійській літературі.

Дослідивши особливості виникнення та розвиток творів про піратів, визначено, що перші історичні згадування про піратів беруть свій початок ще з епохи античності. Висока зацікавленість письменниками темою піратства, особливо у англійських письменників, пояснюється історичними факторами, економічними причинами та географічним положенням країн-метрополій. За основу сюжетів письменники використовували реальні історичні події. Окремо серед книжок на піратську тематику виділяється робота Ексквемеліна «Пірати Америки». Цю книгу можна віднести до своєрідної хроніки подій, що відбувалися на кораблі.

Перший англійський письменник, що використав тематику піратства в англійській літературі, був Даніель Дефо. Його робота «Пірати Америки» була досить популярною.

Слід відзначити роботу батька-засновника жанру «історичний роман» у романі «Пірат». На відміну від попередників, Вальтер Скотт зосередився не тільки на пригодах головних героїв, але й на внутрішньому світі та духовній трансформації персонажів.

Проаналізувавши твори на тематику піратства, можна помітити як поступово змінювався образ морського розбійника. Якщо спочатку образ пірата являв собою образ авантюриста-розбійника ладного на все заради

здобичі, то з часом цей образ змінився на своєрідного пірата-лицаря. Для досягнення поставлених завдань першого розділу, а саме дослідження піратської тематики в зарубіжній літературі та виявлення її місця в англійській літературі, були використані наступні дослідницькі методи: порівняльний аналіз, методи психологічного та соціологічного аналізу, біографічний аналіз.

Завдяки правильному використанню вище описаних методів, вдалося виявити особливості розвитку теми піратства як в історії англійської літератури, так і в історії розвитку світової літератури.

Найвідомішими англійськими письменниками-мариністами на піратську тематику були Даніель Дефо, Вальтер Скотт, Джордж Байрон, Рафаель Сабатіні, Роберт Стівенсон та ін. Ці письменники навіки міцно закріпили образ пірата у голові середньостатистичного читача. Здебільше, у творах цих письменників пірат являє собою вольову, сильну, жорстоку, зі своїми принципами бунтаря. Проте, з плином часу, образ змінювався.

Окремо слід відзначити американських письменників-мариністів таких як Фенімор Купер

Такі твори як «Історія піратства», поема «Корсар», роман «Пірат», «Острів скарбів», «Одіссея капітана Блада», завдяки витонченій майстерності своїх авторів навіки увійшли в історію світової літератури. Ці романи визнаються одними із найкращих творів на тему піратства в історії світової літератури. Захоплюючі морські пригоди, детально зображене життя на кораблі, образи таких піратів як Джон Сільвер, капітан Кліфленд, Капітан Блад та відтворення історичної епохи роблять ці романи актуальними і сьогодні.

У другому розділі були розглянуті особливості відображення піратської теми в Джека Лондона.

Проаналізувавши широкий спектр сюжетів в романах та оповіданнях Джека Лондона, було встановлено що в своїй творчості автор відображує життя американського суспільства наприкінці XIX – початку XX століття. Чітко прослідковується літературний зріст автора. Так, на початку, у своїй

творчості Джек Лондон майстерно зображує пригоди, повсякденне життя та побут американських золотошукачів епохи «золотої лихоманки». У своїх творах на цю тематику, автор ідеалізує цей спосіб життя та протиставляє його звичайному спокійному життю решти тогочасного суспільства. На першому плані у творах постає сильна особистість що бореться з природою. У цій боротьбі ця особистість загартовується як фізично, так і духовно.

Окрім цього, досить велику увагу автор приділяє зіткненню білих із індіанцями. Погляди героїв Джека Лондона спрямовуються у колоніальні країни через високу можливість збагачення. У цих країнах особиста сила, кмітливість, зухвалість та авантюризм мають більше значення ніж у розвинених капіталістичних країнах. У творах спостерігається що Джек Лондон виступає послідовником загарбництва Америки, при цьому романтизуючи та ідеалізуючи цю експансію. Письменник виступає в ролі ідеолога носіїв капіталізму у колонії. Автор демонструє, як у боротьбі з природою, з місцевим населенням особиста сила та здібності героя знаходять своє застосування. Можна побачити ідеалізацію письменником своїх героїв.

На цьому автор не зупиняється. Далі, у своїх творах автор підніме тему соціалізму. Цьому сприяло нестійке становище дрібної буржуазії, що мали надію вибитися вгору за соціальним та фінансовим становищем. Ці надії породжувалися підйомом капіталізму в Америці та поглинанням дрібної буржуазії великим капіталом. На противагу ідеалу успіху та сили, були протиставлені соціалістичні теорії та закликами до перетворення капіталістичного суспільства шляхом революції.

Окремо слід виділити потяг Джека Лондона до морських пригод. Однією з найкращих його робіт на мариністичну тематику є роман «Морський Вовк» (1904 р.). Цю роботу вважають однією з кращих за всю його літературну діяльність. Окрім цього, з під пера автора вийшли автобіографічні оповідання про морські пригоди. У повісті «Подорож на яхті «Снарк»» (1911 р.) описані реальні події під час намагання автора здійснити кругосвітнє плавання на вітрильнику «Снарк». Але здійснити свою мрію письменникові не вдалося

через хворобу і подорож довелося зупинити. Після того як автор одужав перебуваючи в Австралії, він намагався здійснити декілька авантюрних експедицій. Ці експедиції стали джерелом натхнення для автора.

Окрім пригод, Джек Лондон прагнув показати розвиток нових пріоритетів і суспільних цінностей, що дозволяє розглядати його літературна спадщина як своєрідну реакцію на зміни духовного змісту всієї епохи.

Охарактеризувавши особливості зображення теми піратства в морських романах та оповіданнях Джека Лондона, слід зазначити, піратська тематика в творчості письменника піддається трансформації. У творах з мартиністським та піратським сюжетом автором були висвітлені такі теми як соціальна нерівність, расизм, згубна влада грошей, антигуманне ставлення до місцевого населення і т.д. Дуже сильно з усього списку творчості письменника на піратську тематику виділяється його останній роман «Серця трьох». (опублікований 1920 р.) У ньому Джек Лондон переробить тему піратського завзяття та авантюризму у мотив пригод відданих друзів та романтичного кохання, небезпечних пригод, під час яких читачеві зустрінуться як підступні вороги, так і несподівані помічники. Головними героями роману є онуки старого пірата Генрі. Вони наслідують від свого пращура силу духу, вміння цінити дружбу, кохання. Піратська мрія про багату здобич теж трансформується. Скарб Моргана, гроші Френсіса, скарби індіанців Майя, багатство Тієї, Яка Мріє – все це перестає бути головною ціллю. Потрапивши у скрутну ситуацію, герої останнього роману роблять свій вибір у бік моральних цінностей.

Таким чином, можна зробити висновок щодо трансформації піратської тематики у творчому доробку американського письменника від романтизації життя вільних та жорстоких бунтарів-підкорювачів морської стихії у своїх ранніх оповіданнях та романах до морально-психологічного зростання героїв до загальнолюдських засад існування, що притаманно останньому творчому періоду письменника. Роман «Серця трьох» став вінцем еволюції піратської тематики в творчості Джека Лондона.

У третьому розділі були розглянуті методичні особливості вивчення творчого доробку письменників-мариністів в шкільному літературознавстві для учнів 10-11 класів за програмою «зарубіжна література» (профільний рівень).

В роботі був представлений аналіз творчості Джека Лондона та Фенімора Купера в програмі МОН «зарубіжна література» 10-11 класів для профільного рівня. Було визначено, що твір Джека Лондона «Мартін Іден» пропонується у 10 класі оскільки вікові особливості та емоційна зрілість дозволяє учням 10 класу повністю зрозуміти теми, що були підняті автором у творі. Висвітлення досить складних тем у цьому творі, робить його неможливим для повного аналізу та засвоєння учнями 5-9 класів. Через це твір Джека Лондона «Мартін Іден» пропонується для ознайомлення та аналізу учням 10 класу у списку літератури для позакласного читання.

Окрім цього, учням пропонується ознайомитися з творчістю Фенімора Купера. А саме його романи «Звіробій» та «Останній із Могікан».

Нажаль, творчість письменників-мариністів в шкільній програмі для учнів 10-11 класів профільного рівня представлено дуже обмежено. Для розуміння унікальності таланту письменників, їхньої творчої манери, ідей які вони хотіли донести – все це вкрай важко розглянути у рамках 2 уроків позакласного читання, що є дуже прикрим фактом. Адже вивчення пригодницької літератури вище перелічених авторів та творів сприяють розвитку кругозору учнів та їхнього критичного мислення, освітленню соціокультурних змін, формуванню цінностей та світогляду учнів.

Задля досягнення вище вказаних цілей у останньому підрозділі кваліфікаційної роботи представлена модель уроку на матеріалі творчості Джека Лондона «Морський Вовк» у 10 класі загальноосвітньої школи. Тип уроку – урок позакласного читання

СПИСКИ ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Катерина Стецюк «Художня література для підлітків на українському видавничому ринку: пропозиція і вимоги сучасності» - URL: <https://www.lsl.lviv.ua/wp-content/uploads/Z/Z2014/JRN/PDF/15.pdf>
2. О. Гальчук. Англійський і американський неоромантизм у постатях і текстах : Навчальний посібник. Івано-Франківськ: Видавець Кушнір Г. М., 2023. 163 с
3. Bohlman, Otto, «An Exploration of Major Existential Elements in the Principal Novels of Joseph Conrad,» Ph.D, 1989, English, University of Cape Town, Title ID is 23455
4. Jacek Machowski. Pod czarna bandera. Warszawa.1970 – 312 s.
5. Гомер. Іліада. Видавництво «Центр навчальної літератури»
6. Вікінги. World history encyclopedia – URL:<https://www.worldhistory.org/trans/uk/1-16741/>
7. Омелян Пріцак. Походження Русі. О. Пріцак. Вид-во «Обереги».м.Київ. 1993 р. – 1083 с.
8. Даніель Дефо – Пригоди Робінзона Крузо. – URL: <https://www.ukrlib.com.ua/world/printit.php?tid=84>
9. Голубєв І.Я. Нормативно-правові засади функціонування британської співдружності націй. Наукові праці. Політологія. ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв. Вип.302. том 314.
10. Гончаренко А.В., Сафонова Т.О. Велика Британія та еволюція колоніальної системи (кінець XIX-початок XX століття) – URL : DOI: doi.org/10.21272/shaj.2020.i35.p.60
11. Вільям Далрімпл: Анархія. Безжальне піднесення Ост-Індської компанії. \ В.Далрімпл, вид. Анетти Антоненко. 2023 р. - 464 с.
12. А.О. Exquemelin. The Buccaneers of America.\ А.О. Exquemelin\, by Dover Publications. 2000 – 240 р.

- 13.Д. Дефо. «Загальна історія піратів» - URL:
http://loveread.ec/read_book.php?id=78907&p=1
- 14.Д. Дефо. Біографія - URL: <https://www.ukrlib.com.ua/bio-zl/printit.php?tid=4290>
- 15.Дж. Байрон. «Корсар» - URL: <http://www.public-library.uk/ebooks/23/93.pdf>
- 16.Дж. Байрон. Біографія - URL: <https://javalibre.com.ua/java-book/author/bio/5128>
- 17.В. Скотт. Пірат - URL:
<https://archive.org/details/thepirate00scotuoft/page/n5/mode/2up>
- 18.Соколянський М. Г. Неоромантизм як літературна течія / М. Г. Соколянський // Питання літературознавства. - 1993. - Вип. 1. - С. 24-36
- 19.Наконечна О. П. (2005) Особливості естетизму англійського неоромантизму XIX ст. Гуманітарний часопис 2,5-10.
- 20.Burdet С. (2014) «Aestheticism and decadence». Вилучено з:
<https://www.bl.uk/romantics-and-victorians/articles/aestheticism-and-decadence>.
- 21.Літературознавча енциклопедія у двох томах.Том 2. Видавничий центр «Академія». м.Київ. 2007 р. – 625 с.
- 22.Kacane I. The basic categories of neoromanticism in the 19th century British literature. Yerevan Brusov State University of Languages and Social Sciences. 2018 – URL: <https://www.researchgate.net/publication/326541046>
- 23.Долга Н. М. Феномен двійництва в англійській літературі неоромантизму. Міжнародний науковий журнал «Грааль науки», № 16 с.293 – 298. (червень, 2022) - URL: <https://doi.org/10.36074/grail-of-science.17.06.2022.050>
- 24.Кирпита Т. В. Прийом двійництва як засіб відображення заборонених бажань персонажів в англійській літературі вікторіанського періоду / Т. В. Кирпита // Англістика та американістика. - 2018. - Вип. 15. - С. 126-132

25. Колотова О. О. Феномен двійництва в мистецтві: розщеплений суб'єкт на межі світів / О. О. Колотова // Проблеми соціальної роботи: філософія, психологія, соціологія. - 2015. - № 2. - С. 95-101
26. Сабатіні Р. Одиссея капітана Блада. Х., 1992. 481 с.
27. Горлова О. Символічний вимір мариністичних романів Фенімора Купера/ О. Горлова// Актуальні питання гуманітарних наук: Міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету ім. Івана Франка -2021. -с. 69 -73.
28. Національна історична бібліотека України – URL: <https://nibu.kyiv.ua/exhibitions/777>
29. Джек Лондон. Біографія - URL: Д. Дефо. Біографія - URL: <https://www.ukrlib.com.ua/bio-zl/printit.php?tid=4290>
30. Острів Скарбів. Екранізація роману. – URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki>
31. Стівенсон Р.Л. Острів скарбів - URL: <https://www.ukrlib.com.ua/world/printitzip.php?tid=238>
32. Джек Лондон. Морський Вовк - URL: <https://www.ukrlib.com.ua/world/printit.php?tid=840&page=7>
33. Ю.В. Вишницька Т.І. Тверітінова. Історія зарубіжної літератури на межі XIX-XX століть. Навчально-методичний посібник. Видання друге, виправлене й доповнене. м.Київ. 2022 – 304 с.
34. Джек Лондон. Твори у 12-ти томах. Том 4. – URL: <http://flibusta.site/b/428244/read>
35. Джек Лондон. Серця трьох - URL: <https://www.ukrlib.com.ua/world/printit.php?tid=894>
36. Чарльз Кінгслі «At last: A Christmas in West Indiest – URL: https://books.google.com.ua/books/about/At_Last_a_Christmas_in_the_West_Indies.html?id=CIxXAAAACAAJ&redir_esc=y
37. Постанова Кабінету Міністрів України від 23. 11. 2011 р. № 1392 – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1392-2011-%D0%BF#Text>

- 38.Постанова Кабінету Міністрів України від 20. 04. 2011 р. № 462- URL:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/462-2011-%D0%BF#Text>
- 39.Про освіту. Наказ Міністерства освіти і науки України від 03 серпня 2022 року № 698 – URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/programy-10-11-klas/2022/08/15/navchalna.programa-2022.zarubizhna.literatura-10-11-profil.pdf>
- 40.Фелікс Штейнбук. Методика викладання зарубіжної літератури в школі\ Штейнбук Ф. М. - : Навчальний посібник . 2- ге вид. , випр . та уточн . - Тернопіль : Мандрівець , 2009 . - 280 с.
- 41.Бібліотека української літератури – URL: <https://ukrclassic.com.ua/katalog/teoriya-literaturi/2737-roman-tse-literaturnij-zhanr>
- 42.Про освіту. Наказ Міністерства освіти і науки України від 03 серпня 2022 року № 698 – URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/programy-10-11-klas/2022/08/15/navchalna.programa-2022.zarubizhna.literatura-10-11-profil.pdf>
- 43.О. В. Зернецька. Переосмислення ролі Великої Британії: від світової імперії до національної держави. \ О.В.Зернецька. науковий журнал «Проблеми всесвітньої історії» . 2019 р.
- 44.Бургардт О. Джек Лондон. Життя і творчість. Вибрані твори. Дрогобич : Каменярь, 2003..
- 45.Денисова Т. Н. Джек Лондон. Життя і творчість. К.: Дніпро, 1978. 125 с.
- 46.Денисова Т. Одиссея Джека Лондон. *Зарубіжна література*. 2000. № 22 (38). С. 4–5.
- 47.Дерій М. Світобачення і стиль Джека Лондона в дискурсі вітчизняного та зарубіжного літературознавства. *Філологічні науки*. 2019. № 31. С. 35-3
- 48.Літературознавчий словник-довідник / за ред. Р. Т. Гром'яка. Київ: Академія, 1997. 752 с.

- 49.Лондон Дж. Твори. Повна збірка; ред. та вступ. стаття О. Бургардта. К. : Сяйво, 1927–1930.
- 50.Шпак В. Вибрані лекції з історії зарубіжної літератури. Американська література XX століття. Черкаси : ЧІТІ, 2000. 84 с.

ДОДАТОК

Анкета

1. Ім'я:
2. Прізвище:
3. Національність:
4. Рік народження
5. Місце народження:
6. Соціальне походження:
7. Сімейний стан:
8. Фізичний стан:
9. Рід діяльності:
10. Партийність:
11. Творчість:
12. Нагороди:
13. Зміст його творів:
14. Естетичні засади якої течії мистецтва реалізовував:
15. Причина смерті:
16. Об'єкт постійної уваги письменника:

Рис.1. Приклад анкети письменника.

Рис.2. Приклад асоціативного куща на слово «Море».